DISCURSUS PUBLICUS
EXHIBENS

ELECTIONEM REGIS ROMANI IN IMPERATOREM EVEHENDI

Quem

ANNUENTE [illegible] CONSENSU ET AUCTORITATE [illegible] Jurisconsultorum in alma [illegible]
Magnifici atque Nobilissimi Juris[illegible] Inclyti Ordinis.

PRÆSIDE

VIRO

Nobilissimo, Amplissimo, Consultissimoque Excellentiss.

DN. JOHAN. VOLK. Bechmann/

JCto & Antecessore hujus Academiæ Celeberrimo, Consiliario Saxonico, Facultatis Juridicæ atque Scabinatus Assessore gravissimo,

Dn. Patrono, Promotore & Præceptore suo ætatem devenerando,

Publico Doctorum Examini subjicit

GEORGIUS Neumann/ Perleber-
gensis Prignitzio-Marchicus

AUCTOR

Ad d. Junii

Acroaterio JCtorum

[illegible] pomeridianis

[illegible] COBI BAUHÖFFERI,

[illegible]

PRÆLIBAMEN,

MOdos, quibus administratio Reip. illustribus defertur personis, illegitimos alios, alios legitimos vocat *Schönborn. Tab. 3. politicis suis libris præfixi.* Inter illos non modò violentiam refert, sed & fraudem & largitiones. Illâ, ut de posterioribus nihil dicam, non Abimelech tantùm, qui à DEO populi sui constitutus erat judex cœsis septuaginta, quos fratres agnoverat, viris, *Jud. 9.* suum auspicatus est imperium: Nec non Tarqvinius Superbus de quo videatur, *Florus lib. 1. c. 7.* Sed & Agathocles, qvi, ut sibi Tyrannidem assereret, Senatum Syracusanum die quodam coëgit, tanquam aliqua quæ è Republicâ essent, deliberaturus; ac ad nutum ad id constitutum, jussit à suis militibus omnes Senatores, omnesque è populo ditiores ad unum interfici: Quibus ita dolo circumventis & trucidatis Principatum illius civitatis occupavit, ac sine ullâ civili tenuit illum controversia. *Machiavel. de Principe cap. 8.* Sic quoq; Turcas imperium suum à jugulatione fratrum pessimo Monarchiæ obtinendæ zelo auspicari testis est *Schönborn. lib. 2. Pol. c. 19. p. m. 171.*

Hos inter numerantur Electio & successio, qvamvis tertiò sortem addat. *Dn. Cellarius lib. 1. Pol. 2, c. 3. n. 1.* Eamque alii ad Electionem referant. His ex haud frustrà primas sibi vendicat Electio: monstrat etenim eum, qui præstantior est & imperare debet. *Tacit, lib. 1. Hist.* Idque e-

A molu-

molumenti singulariter suffragia habent vitia ut successoris emendare, & si improbus speretur ex stirpe Rex, eum prævertere possint, at Sceptrum deferre ei, qui pius, justus, prudens sit, ac subditorum & imperii salutem conservare studeat, *ut ex Besoldo tradit Dn. Carpzovius de Leg. Reg. cap. 1 sect. 1. n. 19.* Quam, cum & in sacratissimo nostro Romano-Germanico Imperio vires suas adhuc obtinere sat luculenter probet observantia, mihique thema quoddam excercendi ingenii gratia privata industria tractandum foret, Electionem Regis Romani enodandam mihi sumpsi, eamque brevibus, partim ob temporis, partim & pagellarum angustiam non tersè fateor aut limatè elaboratam, sed rudi penicillo adumbratam exhibeo tribus membris inclusam, quorum primum Antecedentia, secundum Concomitantia. f. Intermedia, & tertium Consequentia Electionis comprehendit. Quod dum facio Tu benignissimè DEUS in cujus nomine ad omnia consilia omnesque actus semper progrediendum, *l. 1. C. d. off. Pret. Prat. Afr* qui & res penitus desperatatas donare & consummare virtutis magnitudine potes *l. 1. §. 2. in f. C. de V. J. E.*

Huc adsis clemensque meis illabere cœptis
Quò possit portum tangere missa ratis!

I. N. D.

I. N. D. N. I. C.

MEMBRUM PRIMUM.

§. 1.

Xorsurus itaque quam pertexendam mihi sumpsi telam, eam non sine ratione ab ipsa definitionis traditione auspicabor, cum ex hac tanquam potissimâ rei parte vis & natura rei investigari possit *Everkard. in loc legal. loc. à definit.* Brevibus idcircò eam sisto talem. Electio Regis Romani est actus legitimus, quo personæ idoneæ, administratio Imperii Romani juxta præscriptam Aur. Bullæ formam per Electorale collegium, aut partem illius majorem confertur.

§. 2. Hanc Regis R. Electionem *cum Brandlacht. Epit. J. prud. univ. lib. 2 cap. 1. § 7. & 8. Dn. Sprengero in sua JPrud. publ. Tit. de Elect. Imper p. m. 119.* facio duplicem Ordinariam videlicet & Extraordinariam: Illa est quando vacante Imperio vel per mortem, vel resignationem, vel depositionem Imperatoris, Electores ad Electionem Regis R. legitimo modo accedunt. Hæc illis est quando vivente adhuc & nonnunquam consentiente Imperatore Electores Imperii ac Regis R. futuri in Imperio successoris electionem justis de causis se accingunt.

§. 3. Præmissis ita breviter definitione ac divisione ad enarrationem eorum, quæ ipsam Regis Rom. antecedere solent Electionem, transeo. Inter ista autem antecedentia primarium sibi vendicat locum ipsa Electorum convocatio, secundarium salvi conductus præstatio, & tertium denique juramentum Electoribus à civibus Franckofurtensibus præstandum.

§. 4. Est igitur Convocatio Electorum ejusmodi actus, qu
Moguntinus intra mensem à die defuncti Imperatoris omne
& singulos, tàm Ecclesiasticos, licet nondum infulatos, quàn
Seculares Electores, literis patentibus per suos Nuntios a
Electionem Franckofurti expediendam, convocat, illosqu
quod intra tres menses à die denunciationis adesse velint, si
ve personaliter, sive per Legatos, rogat.

§. 5. Officium hoc intimandi Electionem Archiepiscop
Moguntino Electori ab Imp. Carolo IV. *in A B. tit. 1. §.* Auc
seßen und ordnen Wir certam intimationis formam *tit. 18. A B*
præscribente injungitur. Præ aliis verò Electoribus Mogun
tinum propterea ad munus hoc adscitum putamus, non so
lum, quod potestas convocandi de antiquo jam ei compe
tierit, ipsomet Carolo IV. annuente *A B tit. 4. §.* Wenn un
ter offt ibi: als Er von alters vormahls gehabt; Sed & quia di
gnitatem ac officium Archi Cancellarii sustinet per Germa
niam *A. B. tit. 1. §. 2.* cujus intuitu & archivum Imperii pu
blicum seu charthophylacium quo publica Imperii docu
menta actaque continentur, & matriculam Imperii asserva
Et ut summatim dicam salutatur Moguntinus Electoral
Collegii Decanus, *Reinking. de R S & E. lib. 1. C. l. 3 cap. 3. n. 8. j
m. 205.* Meritò ideòque ut caput istius sanctioris Concilii El
ctoralis coëlectores convocat quippe cui omnes Magistratu
honorum suorum fasces submittere non dedignantur, *pr
ut loquitur Budaeus de officio Cancellarii agens ad tit. de Off. Pra
Prat referente Carpzovio disp feud. 1. quaest. ad A. B. 3. n. 11. p. n
569.*

§. 6. Hosce tamen honores Moguntino qui inviderer
non defuit Pius II. antea Æneas Sylvius dictus. Hic namqu
pro more Pontificum alas suas extra nidum ponens, jus he
convocandi Electores, ad Electionem novi Cæsaris interve
tere, & per obliquum jus imperatoris eligendi in sedem Ro
manam derivare conatus fuit, nam Archi-Episcopum Mo
guntinum Comitem Isebergicum ad obstringendum sese ju
ramento sedi Romanæ & successoribus cogere voluit, ne se i
scio Principes Electores ad eligendum novum Imperatorem

a

aut de aliis rebus in Imperio constituendis convocaret: Arroganti verò & iniquissimo huic postulato cum morem gerere Moguntinus recusaret eundem loco movit impius ille Pius, substituto Adolpho Nassoviensi: *Rumelin ad A. B. part. 1. diss. 2 th. 11.* Sed mucronem acutissimi illius gladii, ab Imperii jugulo plerorumque Electorum prudentiâ praesertim verò Moguntini Antistitis industria Friderici Palatini fortitudine & Ludovici Bojoriae Ducis ope rejectum fuisse & in hunc usque diem praerogativam convocandi Moguntino salvam permansisse, ex Cisnero *de Orat Ottone III.* refert ac probat *Domin. Arum. de Comit. cap. 3. n. 41 p. m. 8. & 82.* Et quamvis hoc convocandi jus non semper competiisse Moguntino testentur historicorum monumenta, sed olim vel ad totum collegium, ut indicat. *M. Freherus ad P. de Andlo lib. 2. c. 2.* vel ad Moguntinum & Palatinum conjunctim *juxta Spec. Sax. c. 27. §. 3.* vel ad Electores alternativè pertinuit *juxta Cuspin. in Carol. IV.* attamen sicut circa officia Electoralia pleraque cum tempore & usu invaluerunt, ita tandem ad Moguntinum inter coetera transiit jus convocandi. Nec est pro jure habendum quid fortè in turbato aliquo statu olim factum fuit, neq; in dubium vocanda Aur. Bullae auctoritas; Competiisse autem Moguntino jus convocandi ab antiquo, sedis Moguntinae dignitas argumento est, quae teste Crusio, *Annal. Suev. p. 1. lib. 11 c 6.* jam à Pipini temporibus primas in eligendo Imperatore tenuit: Sic nominatim Fridericus I. Imperator jus primae vocis (adeòque & jus convocandi, quod à prioritate voti vix separari potest) Moguntino adscripsit *Ludovic. lib. 5. c. 16* *Et Lambert. Schaffnb. de reb. gest. Germ. Anno 1073.* Ita observatum testatur in electione Rudolphi, a quo tempore Archiepiscopos Moguntinos illud jus usurpasse tradit *Dn. D. Dieterich in not. ad A. B. t. 4. verb. literatorie convocandi.*

§. 7. His itaq; quae *s. §. 3.* de potestate convocandi I.E. Moguntino tributâ diximus consequens erit ut illam vacante per mortem Moguntini sede capitulo denegemus, sancitum namque est in A. B. Caroli IV. *tit. 1. §.* Wann es auch

auch darzukommen quod si in convocando Electores ad Elc onem R. R. negliens fuerit Elector Moguntinus non cap lum convocare eos, sed motu proprio Franckofurtum cor nire debeant: Qui igitur hoc necessario in casu Capitul Electores convocare posset? inquit *VVurmser. Exerc. Aca Publ. 2 qu. 4* Imò & ipsa A. B. solos Electores ad illa Com in quibus Cæsar vel Rex Rom eligitur, admittit *tit. 1. §. 1.* Principes Electores & unusquisq; Princeps Elector: *§. 20.* Princeps Elector *§. 21. 22.* & passim *in tit. 2.* Jam verò Cap lum non est Princeps. Elector; Et propriè loquendo Ar Episcopus vel Episcopus tanquam summam dignitatem bentes non sunt de Capitulo, sed soli Canonici id const unt. *cap. cum in cunctis in fin. de Elect.* nec Capitulum sede cante potest de novo beneficia conferre. *cap. quanto. cap. m tur X. de his quæ fiunt à Prælatis sine consensu c. 2. ne sede va te.* Multò minùs ergò dignitatem Regiam, quâ nullum o augustius beneficium habet, conferre poterit argumenta *Arumæo de Comit. cap. 4. n. 103. quem sequitur Mylerus in A. ad Ramelsm. q. 1. diss. 2. & ir. Lit. A.*

§. 8. Nec est quod obloquaris ex Decreto Bonifacii Pontificis: Ast quid ille? Episcopali sede vacante, inq potest Capitulum, seu is ad quem Episcopalis Jurisdi tùm temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset scopus si viveret, ab excommunicationis sententiâ al lutionis beneficium impertiri. *cap. un. v. de majorit. & obed. in 6.* Sed quæ hujus asserti ratio? forsitan illa, q *Gail. 1. Observ. 30. n. 10.* ponit, quæ est, quod Ecclesiâ vacat Capitulum vel Collegium Canonicorum defunctum Pr tum Principem repræsentet, adeoq; omnis Jurisdictio s. c idem est potestas Episcopalis penes Capitulum residea remaneat. Hinc talis fluit Collectio. Sic Capitulum ea on quæ ipse Episcopus valebat, efficere potest. sequitur quo piscopo mortuo convocandi jus Capitulo competat, nec adimi possit, præsertim cum Episcopo Capitulum adeò sit nexum, ut conjugium spirituale invicem perhibeatur, ta quod electione initiatum, ratum in confirmatione & in

se

ſecratione conſummatum intelligitur, veluti reſcripſit Innocentius III. ad Moguntinenſem. Atque de Capitulo noſtro de quo nobis in præſentiarum quæſtio eſt, verum eſt prius, per all. cap. ult. E. & poſterius. Verùm hujusmodi argumentum nobis quam minimè obſtat. Nam & nos quæ hactenus dicta ſunt veriſſima eſſe in ſuo ſenſu pronunciamus: Diſtinctione itaque res temperanda eſt, quam ſubnectimus diſtinguentes, inter ea jura quæ jure ſedis & dignitatis Epiſcopale competunt, & jura ſingularia, quæ non ex poteſtate Epiſcopali ſed alio reſpectu ac intuitu Epiſcopo fuere conceſſa. De illis faciles ſumus in concedendo argumento; de his difficiles, negamus ac pernegamus: Non enim licet ab illis juribus quæ alicui ut Epiſcopo competunt, ad ea jura, quæ alicui ratione ſingularis cujusdam qualitatis conceſſa ſunt, argumentari; Moguntino verò convocandi facultatem, ſingulari indultu, non tanquam Epiſcopo, ſed Principi & Electori Imperii competere, nulli dubitamus: *Vid. Dn. Arum. diſc. 1. ad A. B. tit. 14. Rumelin. ad A. B. p. 1. diſſ. 2. th. 12. Dn. Carpzov. cit. Diſſ. feud., quæſt. 3. Dn. D. Dietrich in not. ad A. B. tit. 1. §. præſenta.*

§ 9. Quemadmodum autem alias quælibet legalis citatio, ſi modò vim obtinere velit, præter nomen citationem impetrantis (de quo hic non ſumus ſolliciti) nomen citantis, citandi, & cauſam ob quam, & diem ſeu terminum intra quem, item locum ad quem citatus comparere debet, in ſe contineat neceſſe eſt, prout inculcat, *Vir Nobiliſſimus, Ampliſſimus, Conſult. atque Excellentiſſ. Dn. Georgius Adamus Struve JCtus consummatiſſimus, Profeſſor Salanus ubique terrarum decantatiſſimus, Promotor ac Præceptor meus ſummis honorum ac obſervantiæ titulis æviternum mactandus in Syntagm. JPrudent. Exerc. Lib. II. Nec non itidem Nobiliſſimus Ampliſſimus atque Excellentiſſimus Dn. Ernestus Fridericus Schröterus, JCtus & P. P. in hac Salana celeberrimus, Præceptor ac Promotor meus eâ quâ par eſt reverentia devenerandus, in Prælect. ſuis publ. Tr. de Citationibus numb. 1. addatur inſuper Dn. Fibigeri. p. in proceſ. §. 3. Reg. 2. p. 24. & Gail. 1. Obſ. 48. 49. 50. & ſeqq.* Ita & convocatio hæc

B à Mo-

à Moguntino peragenda non modo contineat (1.) Nom
Moguntini tanquàm vocantis. sive citantis. Sed & (2) no
citati s. convocati Electoris (3.) Causam vocationis. (4)
minum intra quem, & denique (5.) Locum ad quem p
clarescit ex tenore ap. *Arum. de Comit. cap. 9. n. 6. & 7. s*
Bo. Quod si vel unum ex prædictis fuerit omissum, conv
tio illa erit invalida. Has enim solennitates in literis
mationis immutabiliter observari præcepit Carolus IV.
5. Auch setzen und ordnen wir ibi: und was unverendert Zert
darin gehalten. &c. Quoties autem deficit solennitas à Le
requisita actus ipso jure non subsistit. *Gail. 1. Obs. 124.*
Rumelin ad A. B. part. 2. diss. 6. thes. 11.

§. 10. Hac autem certa intimationis forma, quæ in
tit. 18. præscripta est, ad hoc opus fuisse ut nimirum p
concordia inter EE. conservetur, divisionum periculis o
tatur, omnisq; iis aditus præcludatur, refert *Ostermann*
Epit. A. B. Method. & Exegetica tit. 18. Olim quidem for
intimationis Moguntini arbitrio relictam nec illum ad
rum modum adstrictum fuisse, idem probat aus dem Aus
ben zur Wahl eines Römischen Käysers de Anno 1291. ubi
hardus Archiepiscopus Moguntinus inter alia his verb
Wenceslaum Bohemiæ Regem usus: Derentwegen achte
vor billich und nothwendig, daß man den Teutschen Lande
Provincien ein Haupt, welches dieselben in sämptlicher Liebe
ten, ziehren, beschützen, und die Unforchtsamen mit dem Zau
weltlichen Gewalt aufhalten möge, ordnen solte. Also wollen
Euch zur Wahl eines künfftigen Römischen Käysers, den
nach dem Feste der H. Apostelln Philippi und Jacobi zum erste
dern und dritten mahle, zu Franckfurt, wie denn solches u
Churfürstlichen und als eines Ertz-Cantzlers Ampte gebühre
diesen Unseren Schreiben ernennet und erkläret haben. (*Data*
ra 17. Septembr. Anno 1291. & conventus Electorum demum
Maji anni subsequentis 1292. in actus, octo ferè mensium spa
terjecto quindecim saltem diebus deficientibus.) Verùm q
am facilè evenire poterat, ut Moguntinus (nullo ipsi pra
pto in intimatione observando modo) ad alium Ele

præ alio literas benevolentiæ & humanitatis magis plenas, majoremq; honoris exhibitionem præ se ferentes daret inde que inter Electores quasi alter præ altero parvi aut magni æstimetur, discordiæ quædam occasio oriretur, ideò fortassis certam intimationis formam, æqualiter erga omnes. El. observandam, constitui placuisse, conjicit *d. loc. dictus Ofermannus.*

§. 11. Vocantis itaque quod attinet nomen, ideò in convocatione exprimendum censemus quò Elector vocatus cognoscere possit, num à competente sit vocatus, & ne error in nomine convocantis vitiet ipsam convocationem, & per hoc ipsa Electio suspendatur. *arg. l. 20 ff. de judic.* Hactenus de citante prolixiùs egimus, progredimur propterea ad secundum requisitum.

§. 12. Nomen præterea s. convocandi s. citandi Electoris exprimi necessum est ut cognoscat ipsumne concernat citatio, an alium, & ne ex emanatione in nominati Electoris instituta infirmetur electio, *arg. cap. cum in multis in f. x. de rescript. in 6.*

§. 13. Convocandi sunt idcircò Principes Electores tàm Ecclesiastici, quàm Seculares utpotè qui membra sunt capiti proximiora A. B. *tit. 2 §.* Und wie wohl von alters ibi: allen und jeden Geistlichen und Weltlichen Churfürsten / so für die aller nähesten Glieder des Heyl. Reichs &c. Nobilia imperii fulcra & proceres sacrum ædificium circumspectæ prudentiæ, pietate sustentantes A. B. *tit. 3.* quorum Præsidio dextra Imperialis potentiæ roboratur *ibid.* Horum numerus hodiè crevit ita ut numerentur octo, & hoc quidem publicæ tranquillitatis causa constitutum prout patet *ex Instrumento Pacis Cæsareo-Suecico. art. 4. §. quod ad Domum Palatinam*; Illos quod concernit, notamus, eos, & quidem à Pontifice nondum confirmatos, ad electionem convocandos & admittendos esse prout. *s. § 4.* diximus. Causa est, quod illud jus seu prærogativa Electuræ illis non ut Ecclesiasticis competat, sed eam ut Principes Imperii obtineant *Dn. Sprenger. in JPrudent. sua publ. Tit. de Elect. Imp. q. 10. lat. Rumelin. ad A. B. p. 1. dis. 2. thes. 13.*

§. 14. Consistit autem illa confirmatio in Impetratic pallii: Est autem Pallium insigne ornamentum, quod de c pore B. Petri assumtum, in signum plenitudinis Episcop dignitatis, personis quibusdam Ecclesiasticis tribuitur c. 4. x. de Elect. & elect. p. Plenius illud *Vir Nobiliss. Ampliss. Con, tiss. atque Excellentiss. Dn. Johan. Strauch ICtus & antecessor in cluta Salanâ nostrâ famigeratissimus, Praeceptor meus submisse lendus, dissert Exoter 5. th. 12.* delineat, inquiens, Pallium esse fasciam latitudinis trium digitorum, ex candidâ lan noque confectam, habentem circulum humeros circ stringentem & duas lineas s. chordula ab utraque parte, a & retro pendentes, item quatuor cruces nigras sive purp as, quarum una ad pectus, altera retrò in humeris jacet, u mæ hinc inde brachia exornant. Ad confectionem ejus q attinet, eandem *Nobiliss. Dn. Strauch. cit. loc.* his subminis verbis: Die 2[?]. Januarii quo Divæ Agneris festum celebra in ejus templo, dum in sacris mysteriis canitur *AGNUS I* duo candidi agnelli super arâ statuuntur, & Subdiaconi Petri traduntur: Hi in pascua missi verno tempore tonden Ex eâ lanâ aliis permista & in fila deducta pallia texunto. extremo firmantur tenuibus lamellis plumbeis. Texunt monialibus Turris Speculi *ut ex Onuphrio Panvino Tr. de cratorum vestium generibus, refert Johannes Baptista Vrvian. ration. jur. Canon. ad cap. ult. tit. de aut. & usu Pallii, quem quitur Magnif. Dn. Ungepauer in Decretalium opere posth. tit. 8. n. 3.* Tum ad Aram D. Petri & Pauli deferuntur, ib lennibus precibus recitatis à summo Pontifice consecra & per noctem relinquuntur. Manè Subdiaconi recipiu servant donec alicui Archiepiscopo deferantur. Pallii h redemtionem inter modos acquirendi Pontificibus usi refert *Reinking. de R. S. & E. L. 3. cl. 1. c. 1. n. 31. p. m. 1118.* Pall fuit modus acquirendi, scribens, quo Romanus Præsu Archiepiscopi vel Episcopi confirmatione, nimis quàm linum suum vendens, sibi acquirebat 25000. florenos; ut eo esset fœcundior, constitutum est, ne pallium hoc sonam egrederetur, nec in aliam transferri posset, sed i

quisque sepeliretur *cap. 5. x. de aut. & usu pall.* Hæc hactenus incidenter. Sed ad rem!

§. 15. Omnes & singulos Electores ad actum hunc Electorium convocandos esse *t. §. 4.* asseruimus. Nostrum proindè haud merentur calculum, qui Regem Bohemiæ ad Sanctius Electorum Consilium admittendum esse negant. Quidam etenim, Regem Bohemiæ nullo planè modo ad Electionem Regis Romani convocandū adstruere non erubescunt, hâc ficulneâ ratione moti: Quod Rex Bohemiæ non sit Teutò s. Germanus; quam ex Speculo Sax. *lib. 3. art. 57.* ubi dicitur; Der Schencke des Reichs hat keine Wahl/ darumb daß Er nicht Teutsch ist/ desumunt: Præter id enim quod huic oppositioni reponimus, hujus libri auctoritatem nos non stringere, nec ad decisiones juris publici allegari posse, addimus & hoc: Quod si ideò, quia Bohemus Teutonicus non est, non eligit, utique à contrario si probetur eum Germanum esse; vel consentientibus adversariis eligere poterit. Quod verò Bohemus Germanus sit sequentes potis erunt ostendere rationes. Et quidem (1.) constat: Carolum IV. & ejus filium Wenceslaum Bohemiæ Reges fuisse & insimul Imperatores; At Imperator non potest esse, nisi qui Germanus, de quo *§. innumbr. 2.* dicetur. (2.) pro nostra sententia militat ipsa A. B. & quidem *tit. 26. §.* Wenn aber des Heil. Röm. Reichs ibi: Darumb gebieten Wir und wollen/ daß die Durchläuchtigen Fürsten und Herren/ der König zu Böhemb/ der Pfaltzgraff beym Rhein/ der Hertzogen zu Sachsen/ der Marggraffen zu Brandenburg/ Churfürsten Söhne/ oder ihre Erben und Nachkommen/ denen als der Warheit gemäß/ natürlich die Teutsche Sprache angebohren/ und eingepflantzet ist/ und auch von Kindheit auff gelernet haben etc. & sic autoritatem autoritati opponimus, & quo major A. B. vis est, eò quoque fortior est allegando præ Speculo Saxonico. (3.) In Scenam producimus non modò *Æneam Sylvium in Bohem. cap. 1. sed & Munsterum lib. 3. in descript. Regn. Bohem.* Bohemiam Germaniæ portionem esse statuentes, adeò, ut in templis sermone Teutonico plebs doceatur. Sic & *Dubravius lib. 9. hist. Boh.* Bohe-

hemos germanis permixtos ipsam Germaniam inhabitar
asserit.

§. 16. Pariter ineptiunt, qui Bohemum propterea quo
non sit Elector electione privandum, assertum eunt? Prim
ria verò eorum argumentatio hæc est: Quicunque non ha
bet sessionem in Comitiis, nec Contributionibus aliisq; Im
perii oneribus est obnoxius, non est status Imperii. nec p
consequens Elector. Atque de R. Bohem: verum est antec
dens. Erg. & consequens. Sed respondeo. I. Inanem de
quæstione censeri disputationem, ubi clara constitutionis c
determinatio; neque cognitis diu immorandum: Qvin a
tem de eo, quod Elector sit, clara adsit constitutio, ex conju
ctione antecedentium cum subseqq. apparebit. II. Resp. Lim
tando Majorem hoc modo: Quicunque nec in universalibu
nec particularibus Comitiis votum & sessionem habet, il
non est status Imperii. Atque sic negamus Minorem. Scie
dum & hic est, quod vox Status sumatur dupliciter. 1. La
& generaliter; sic omnis ille est status Imperii, qui in mat
culâ hodiè invenitur, & ab omnibus pro tali habetur. 2. Stri
& specialiter, sic nullus est status Imperii, qui non habet v
tum & sessionem in Comitiis: hoc modo Rex Boh. non
status, sed priori. Præsuppono & hic *cum Nobilissimo, A
plissimo, Consultissimo atque Excellentissimo Dn. Præside P. P.
hâc Salanâ decantatissimo, Præceptore meo æternùm suspiciendo
Lectionibus suis privatis ad Epit. Jurisprud. Publ. Brandlach
lib. 1. c. 3.* duplicem esse matriculam, aliam in quibus nomi
statuum tantum sunt consignata, aliam in quibus tantùm i
status enumerantur, qui contribuunt imperio: Hinc etiam
quod Rex Bohemiæ in hâc posteriori, cum nihil contribu
Imperio Romano, non contineatur.

§. 17. Alii quidem quibus meliora præcordia Tita
finxit, mitiores sese exhibent: & tum demum vocandu
esse Regem Bohem. Si nim. alii discordent, *ut Petrus de An
de Imp. Rom. l. 2. c. 2.* & velut arbitrum saltem honorarium
paria vota discrepantia in electione fuerint, intervenire, c
sent ac largiuntur *Ut Pacian. lib. 2. cap. 35, in 26. de probat.* S

nec his subscribere possumus. Nam in A. B. Carol. IV. *tit. 3. §. Quum trium* expressè sancitum & constitutum est, quod tertium votum ex Rege Bohemiæ Elector Moguntinus perquirere debeat, ideoq; non tum demùm quando discrepantia sunt aliorum Electorum vota. (sed ordine præscripto interrogandus est) aliis enim perquisitis priùs & discrepantibus aliorum votis, Regis Bohemiæ votum ultimo loco perquirendum esset. *Reink. de R. S. & E. L. I. Cl. 4. c. 3. n. 32. & 33.* Placet his subnectere verba *Arumæi Tr. de Comit. cap. 2. num. 24 p. m. 29.* hunc in modum concepta: Si Rex Bohemiæ votum tertium & inter seculares primùm habet Elector sit necesse est. Atqui *in tit. 4. A. B. §. 3. 4.* dicitur, quod ex Regiæ dignitatis fastigio inter Electores seculares jure & merito primatum obtineat (ratio est quod non solùm sit Elector, sed etiam reverâ Rex. hinc habens dignitatem duplicem præfertur habenti unam.) Sic quoque in celebratione Imperialis curiæ & in qualibet sessione, ubi Imperatorem vel Regem Romanorum cum Principibus Electoribus sedere contingit, à dextero Imperatoris latere immediatè post Archiepiscopum Moguntinum vel Coloniensem, distinctione *tit. 4. A. B. §. 1.* observatâ primum locum habet. Ipse in processibus *solennibus* Imperatorem sive Regem Romanum, immediatè, *nullo interveniente*, sequitur *A. B. tit. 22* Relinquitur itaq; eum, quia primus est, & Electorem esse, & non ubi dissentiunt, sed antequam reliqui seculares suas sententias dixerint, votum suum proferre. Confirmatur, hoc insuper *A. B. tit. 7. §. 4* cujus hic tenor: Sane longè lateque & publicum quasi per totum orbem notoriè manifestum. Illustres Regem Bohemiæ, nec non Comitem Palatinũ, Ducem Saxoniæ & Marchionem Brandenburgensem, virtute Regni & Pricipatuum suorum, in electione Regis Romani in Cæsarem promovendi, cum cæteris Principibus Ecclesiasticis suis coelectoribus, jus vocem, & locum habere & unà cum ipsis censeri & esse veros & legitimos sacri Imperii Principes Electores.

§. 18. Et quod deniq; sententiæ hujus autores attinet cum illi nullius Constitutionis, aut etiam idonei authoris testimonio fulciantur, eâdem confidentiâ quâ illi adstruunt nos

destru-

destruere possumus eandem, præsertim cum à parte nost
tot Constitutionum unanimis consensus, & acta fidei ind
bitatæ militent. Has ad quas provoco Constitutiones si qu
scire ac introspicere gestiat, adeat Goldast. *Tom. 2. Const. Im*
fol. 91. & 92. & fol. 93. & 94. Id. d. tom. 2. fol. 86. ubi continet
Constitutio Imp. Rudolphi I. *de Anno 1290.* circa hoc neg
tium promulgata, quam hîc apponere ob pagellarum ang
stiam mihi haud integrum. Extat quoque inter alia *ap. B*
ronium Annal. Eccles. tom. 10. de Anno 996. diploma Electora
quo Germaniæ Princeps Electionem Philippi Imperatoris I
phordiæ peractam Pontifici Romano insinuant, in cujus su
scriptione inter seculares Principes primo loco legi Regis B
hemiæ nomen, notat *Arum. de Comit. cap. 2. n. 24. in med.* q
videri potest.

§. 19. Ex dictis satis demonstrata erit necessitas vocan
Regem Bohemum, ad Regis R. electionem; modò addan
exemplum Ladislai Regis. Boh. quod non minimam hu
negotio subministrabit lucem. Hic cum in electione Ma
miliani I. præteritus esset, adeò non dissimulanter tulit ut p
nam Aureæ B. acerrimè postulare non cessaret, armaq; min
retur, nec in gratiam redire voluit, nisi hâc conditione ut r
mitteretur Regibus Bohemiæ obsequium, quo Imperatori
Italiam concedenti adstringitur; aut ipsi liceret ejus vice
ctingentos ducatos exsolvere: Quod cum ipsi fuisset deneg
tum ab Electoribus, tandem sub transactione conventum,
sub pœna quingentarum marcarum auri puri Reges Bohem
in posterum excluderentur. *Limn. ad Capit. Ferd. III. in an*
tam. ad art. 50. n. 20. Causam non factæ vocationis alii
discordiam quam inter Imperatorem & Regem Boh. tum
guisse tradunt, referunt. Alii rationem in hoc ponunt, qu
cum tempore Imperatoris Friderici II. *Anno 1486.* Elect
res propter negotia Imperii, alia tamen quam electionem R
gis Rom. concernentia Francofurti convenissent, & inter co
sultandum certis ex causis etiam utile visum fuisset, Roma
rū Regem propediem eligi, factum esse, ut Rex Boh. tempo
redimendi causâ, & ad excludendam omnem moram, quæ
trime

crimentosa imperio videbatur, ad electionem non fuerit vocatus. Quam causam quoque exhibet Electorum effatum (*Cap. Goldast. p. 2 der Reichs-Satzungen. pag. 178*) nempè: daß solche Nicht-forderung des Königes in Böhmen zur Wahl nicht in Verachtung oder Abbruch seiner Königlichen Würde/ Ehre und Gerechtigkeit/ sondern alleine aus zufälliger Sachen in der Eyle beschehen. *Dn. Limn. d. l. n. 24.*

§. 20. Ad tertium convocationis nunc ut deveniamus necesse est requisitũ, quam *§ §. 9* constituimus Causam, quæ nullatenus omittenda: Si enim in privatis causis æquum putatur, ut reo ad judicium vocato tempus deliberandi concedatur, cederene vel contendere velit. *L. 1. ff. de Edendo* utique in publicis & imperium concernentibus causis vel maximè pro informatione vocati, ea inseri debet, ne si ipsus se sistere, vel Legatos ad Comitia mittere velit, ex improviso de summâ Reipcirca quam lapsus tantò periculosior est, quantò plures in pessundare potest, consulere necesse habeat. *Dn. Arum. de Comit. cap 5. n. 9. p. m. 252.*

§. 21. Causa autem justa est vacantia Imperii, quæ contingit, vel per mortem, vel per resignationem, vel depositionem Imperatoris. *vid. S. 5. 2.* De morte cum nulla subsit dubitatio frustrà subjunxero. Resignationem quod concernit, ea nihil aliud est, quàm liberâ Cæsaris voluntate ritè facta Imperatoriæ potestatis abdicatio. Licere verò Imperatoribus imperii habenas suâ sponte deponere Diocletiani & Maximiani, quorum (cum socii essent Imperii) iste se Jovium appellari voluit, hic Herculeum: Horum ille facta Nicodemiæ *Anno Christi 305* abdicatione, Salonæ in Dalmatiâ vitam hortorum culturâ oblectans privatus transegit. *Limn. de J. publ. Tom. 1. lib. 2. c. 11. n. 8* Item Lotharii I. (qui filio suo Ludovico cedens Imperium, Monasterium Prumiense à se constructum & amplissimis possessionibus dotatum *Anno 855.* ingressus est) & Caroli V. (qui in solitudinem & Monasterium S. Justi propè Valentiam in Hispan. Monachorum divi Hieronymi cum duodecim familiaribus relictis seculi curis concessit, *Dn. Sprenger. in suô Jurispr. publ. Tit. de coronatione sub fin. p. m.*

184. & à statibus ut fratri Ferdinando concederetur im
rium Anno 1558. impetravit) exempla demonstrant. *Vid.*
Lampad. in Tr. de Republ Rom. Germ. part. 3. c. 7. n. 7. p m. 7

§. 22. Circà resignationem quæstio moveri solet. Cuin
sit facienda? Et id intrepidè cum Dn Carpzov. *de Leg.*
cap. 14. n. 3. & 4. & Limn. de J. P. Tom. 1. lib. 2. c. 11. n. 36. ea
in manus Electorum faciendam assero, non Pontificis, au
liorum subditorum. Nam à quibus Imperator imperi
suscepit, iisdem quoque renunciatio fieri debet. At no
Pontifice, nec à subditis, sed ab Electoribus Imperium sus
pit. Ergò neque in manus Pontificis, neque Subditorum,
Electorum facienda erit resignatio.

§. 23. Num autem Imperator ordinario modo semel
lectus, iterum deponi possit, controverti solet? Quod, si ex
stis causis procedat depositio, affirmo. Probant hoc exem
Impp. Imperatoriâ majestate ac potestate privatorum.
Henricum IV, Principes Imperii tanquàm incorrigibile Sci
matum caput deposuisse, constat ex Goldasto *tom. an. Co.*
Imp. fol. 250. Sic Ottonem IV, nec non Fridericum II.
perio motos afferunt. Adolphum Nassaviensem Impe
ideò privatum esse, quia Principes Imperii neglexerat, in
ghos extulerat, publicè adulteria patraverat, virgines, Mo
ales & viduas vi constupraverat, fidem literis & sigillo
boratam violaverat, ex Limn. *lib. 2 cap. 11. n. 27.* accepim
Et quanquam non desit, quod pro ratione dubitandi, qu
tum ad allata exempla attinet, possit afferri; solum tame
Wenceslai exemplum dubio caret omni. Causas hujus
positionis *ex Dn. Limn. d. loc.* has notare libet, quaru
(1.) quod pacem in Ecclesia non promoverit (2) quod Im
rium membris aliquot pernitiosè mutilaverit & mutilum r
di permiserit, in quorum numero fuêre Mediolanum & P
vincia Longobardiæ, quæ juris Sacri Romani Imperii ex
têre, redeuntibus inde ad Imperium amplissimis emolum
tis. (3.) Quod membranas per plures nudas, rasasque,
tamen Sigillo munitas, amicis pecuniâ vendiderit, in q
bus cum illis, tùm aliis, in quorum manus istiusmodi me
bra

... ne prædicto ...
... Regi deinceps obsequium, censuram, re-
... quocunque nomine can-
... Romanorum Regi pendant, exhi-
... Sed ejusmodi debita utili
... favente Numine deinceps suf-
...

Non tamen promiscuè & ex qualibet levicula
... hunc depositionis proficiendum, sed justa, suf-
... atque urgens, ut fit, requiritur. Justam
... in eam tam demum cessisse Rumelin. ad A.
... de depositione, quam causatur disso-
... issima Imperatoris vita, dilapi-
... imperii, ejusdemque limitum
dimi-

C 2

diminutio, & prostitutio honorum, ignavia & desidia extre ma, moresq; effœminatissimi.

§. 25. Major olim fuit controversia de eo, cui nimirum competat facultas deponendi Imperatorem? Pontificis, qui sustinent parte a allegant *cap. ad apostolicam. de sent. & re judic. in 6. Clement. Romani de jurej. cap. venerabilem de Elect. add. Joh. Zignum in disput. An Rex Francorum recognoscat Imperatorem, n. 13. & 79. Panciroll. consil. 19. n. 34. & seqq.* Sed horum ecce invictissimum (*ni fallor*) argumentum? Imperator non potest negare se Christo subesse, Ergò nec negare potest, se subesse Pontifici: Christi enim & Papæ idem est tribunal, cum his sit ejusdem Vicarius in terris & quasi alter Deus. Ast explosâ hâc inconsequente consequentiâ, cum Dn. Limn. *lib. 2 cap. 8. n. 21.* pro Imperatore illud repono, quod Philippus Pulcher Francorum Rex, Bonifacio, se gerente pro summo Pontifice; Salutem modicam sive nullam: Sciat tua maxima fatuitas nos in temporalibus nemini subesse, secus credentes, fatuos reputamus & dementes: Quam verò egregiè hic Vicarius, si Diis placet, cum capite & Principe regni Christo conveniat, haurire licet ex versibus quos Dn. Limn. *cit. loc. ex Petro Asylo in Tyrrann. Antichristi cap. 10.* suos fecit.

§. 26. Pro Collegii Electoralis authoritate exclusis cæteris statibus qui decertant, his nituntur fundamentis (1) quia soli Electores Imperatori habenas Imperii concesserunt; & huc facit pronunciatum Archiepiscopi Moguntini Imperatorem Henricum consensu Electorum de fastigio deturbantis, cujus hæc verba, Quem meritum investivimus, cur non immeritum devestiamus, apud Arnisæum. *lib. 1. de Jur. Majest. cap 6 n. ult. p. m. 178.* reperire licet. (2) quia resignatio fit solum in Electorum manus. (3) In Capit. Ferd. III. *art. 38.* Electoribus committitur cura Romani Imperii. ergò conceditur etiam remedium, quo vulnus mederi possit, & (4) hanc sententiam firmant *S.* adducta exempla. Nec officit quod Bl. *in L. Barbarius ff. de off. Prat.* Electores post electionem factam functos esse suo officio asserit, illisque duntaxat eligendi, non etiam deponendi Cæsarem potestas data sit, referente Carpz.

de L

... falsi nisi
... ficium, id
... ribus faci-
... lectionem
... jum indi-
... depositio-

... impedi-
... vente ad-
... iam, ju-
... Nostram
... us. Ibi:
... tas suo
... endi e-
... s: Ver-
... gentia
... lium ut
... ia quo-
... s resp.
... unico
... casu in mor-
... emergeret, quod
... Romani electione & procc-
... nec eo casu per mor-
... dissentientes volunt. Quod
... novi Regis electionem pro-
... propositis. Deinde
... Romanorum juxta A. B.
... Rex Romanorum moritur aut
... ubi Imperator moritur regno-
... aut plurimorum tempo-
... emergit, quia omnibus
... jurejurando, quod omni-
... hac facit & illa ratio.
... introductum videatur,
... & huic favori renun-
... Electorum ei adjungatur.

Rex

Rex Romanorum. Tandem (s) optimâ est interpretatio l
gis, quam in suo exemplo dedit, qui autor legis est; Consta
autem quod autor A. B. Carolus IV. non tantum de casu mo
tis vel etiam depositionis, verùm etiam electione ejus, quæ vi
Imperatore fit Bullam intellexerit, quia filius ejus Wenceslau
ipso sollicitante & vivente in Regem Romanorum electus fu
Cuspin. in vit. VVenceslai Quæ verò huic nostro asserto ut co
traria afferuntur optimè resolvit. *Dn. Reinking. de R. S. & .
Lib. 1. Cl. 3. cap. 14. à n. 11. usque ad n. 46.* ad quem temporis rec
mendi & chartæ parcendæ causa, me remissum volo. *Add.
super Rumel. ad A B. par. 1 diss 2 th 9. Dn. Carpzov diss feud.
quæst. 3. p m. 578. VVurmser. Exerc. 2. quæst. 8 D. Dietrid in
not. ad. A. B. tit. 1. verb. emerserit. Dn. Limn. lib. 2. cap. 13. p
100. qui videantur.*

§. 28. Quartum convocationis hujus requisitum *s.* s
posui termini seu temporis expressionem. Tempus autem
illud spectatur vel ratione instituendæ, vel ratione finienc
electionis: Illud regulariter trium mensium spatio absolv
tur. *A B. tit. 1. §.* Auch setzen und ordnen Wir ibi: innerhalb de
Monat nicht unterläßlich alle und iede Churfürsten zu Franckfu
am Mayn seyn &c. Hoc verò regulariter triginta dierum sp
tio finiri ex *A. B. tit. 2. §.* Wo aber Sie ibi: unter dreyßig Tag
ohn unterlaß zurechnen &c. assero, secus ac Dn. Brautlacht, qu
In Epit. suâ Prudentiæ publ. Univ. lib. 1. c. 1. n. 18 tempus int
quòd electio finiri debeat regulariter tres menses constitui
semetipsum tamen in *n. 30.* corrigens, ad triginta dies spa
um electionis finiendæ restringit. Dixi tempus electionis i
stituendæ regulariter trium mensium spatio absolvi. Nam
non sum nescius trimestre hoc, si id justa & urgens suade
causa abbreviari & restringi posse *t*. Si itaque tale Imper
immineat periculum quod longiorem moram haud patiatu
celeri festinatione ei obviandum puto: Certè consultius
rit terminum præscriptum restringere, quàm gravi cum per
culo Imperii eundem observare, præsertim cum hanc ipsa
ob causam hic terminus præscriptus videatur ne ob longi
res imperii vacationes id aliquid sentiat detrimenti. H

tam

[illegible] Hoff zu [illegible]
[illegible] Bier aus besonder
[illegible] Dinge auch sollen
[illegible] superioribus secularis Francken
[illegible] hodie verò Urbanius dici Francken
[illegible] de Comit. [illegible] Francoford-
[illegible] hoc tempore regulariter Impp. IV. Ruper-
[illegible] exemplum Wenceslai filii Caroli: IV. Caroli
[illegible] II. Friderici. III. Maximiliani. I. Caroli
[illegible] nandi II. docente & ex Historicis dedu-
[illegible] & pa. Nec refistit,
[illegible] scripto electio Ferdinandi. I. Colo-
[illegible] Rudolphi II, Ratisbonae; ibique
Ferdi-

Ferdinandi III, ut & Ferdinandi, IV. peracta fuerit. Nam id non frustrà & citra urgentem causam factum arbitramur, nec contra tenorem B. nostræ credimus, quæ exceptionem rationabilem nequaquam excludit: Nam si periculum imperio adsignatio longioris termini allatura videbitur, non contra A. Bullam erit, si alio loco electio instituatur, siquidem ea permittit, existente legitimo impedimento, quale hoc haud dubiè est, locum mutari. *tit. 28. §. Invenimus.* Coeterum cum in iis, quæ à voluntate hominum dependent, adeoque & hoc in casu, haud subtiliter inquiri debeat ratio, cur scilicet placuerit Principes circa margines Moeni potiùs, quã littora Danubii aut ripas Oderæ hærere, hanc tamẽ cape eamque specialem, non solummodò benevolentiæ affectum, quo persecutus est Civitatem Francfurt Imp. Carolus IV. sed & singularem loci illius commoditatem ansam ei dedisse, sc. quia civitas Francofurt veluti centrum in medio posita perhibetur. *Dn. Carpz. d. loc.* Simillimam consulenti suppeditabit rationem *Dn. Arum. d. Comit. c. 4. n. 17. p. m. 160.* qui addit certum locũ ideò electioni præstitui debuisse, ne quando electionẽ repeti oporteat, omnia illa, quæ operosè semel præparata sunt, alibi magnis sumtibus conficere necesse sit, tum etiam quia mutatio cum indignatione Francofurtensium institueretur: Magni enim faciunt Provinciales conservari sibi consuetudines veteres & hujusmodi prærogativas, prout loquitur *Ulpian. l. 4. § 5. ff. d. Off. Proconf:* Hæc de loco electioni interjecisse sufficiat.

§. 31. Quemadmodum verò alias Legalis Citationi (negotia privata concernentis) præcipuus effectus est comparitio. s. partis citatæ præsentia. *Gail. 1. O. 51. n. 2* ita & hæc convocatio eandem operatur: Et sicut legaliter citatus vel per se vel per suum legitimum procuratorem cùm sufficienti mandato tàm ad agendum, quàm respondendum comparere potest. *Gail. 1. O. 48. n. 1.* Ita & dicto modo evocatus Elector vel in propriâ personâ comparere potest (quam immediatam vocamus) vel Legales suos nuncios (quam mediatam paritionem appellitamus) transmittendi facultatem habet. A I

ens.

§ 3. Legatos. Potest, & absens Elector uno plures mittere
... seine Botschafft. A. B. tit. 1. §. und welcher Churfürst &c. ibi:
... zu unsern Botschafften wahren und gewissen Gewalt ... Sie beyde oder einen jeden be-
... besondern Botschafften geordnet und gesetzt. Qui tamen
... nes in actu electionis ad voci explicationem admit-
... disceptatum fuit; Causam huic disputationi non
... Maximiliani I. sed & instituenda novi Regis
... Caroli V. electio, praebuit. Ad hanc electio-
... Rex Bohemiae quatuor misisset Legatos,
... supremum Bohemiae Cancellarium
... Ratislaum de Beatz
Komen

D

nomen, & Jacobum de Wurzesenit, omnes ac singuli ad a-
ctum electionis anhelabant in argumentum trahentes, quod
Bulla nostra non unum, sed plures ablegare permittat Nunci-
os; frustrà verò ablegarentur, si deliberationibus interesse ve-
tarentur. Sed parum testante Dn. Carpzov. *disp. feud. s. qu. 4.*
n. 12 p. m. 550. & 551. effecerunt, unico tantummodo, nempe La-
dislao Sternebergo ad deliberationem & electionem admisso
Goldast. in Politischen Reichshändeln *part. 1. tit. 19. fol. 19 & 30.* Ho[c]
quoque postea aliquoties ut & in Ferdinandi III. jam in fat[a]
concessi electione observatum est, ratione non obscurâ: Au[t]
enim singuli eandem dicturi essent sententiam & quorsum
hæc multiplicatio, aut diversas & vis fieret A. Bullæ, quæ un[i]
Electori unum concedit suffragium. *vid. Nobiliss. Dn. Stran-
chium dissert. Exoter. 4. th. 25.*

§. 33. Præcipuè verò hi Legati mittendi sunt cum plen[â]
ac omnimodâ potestate. *A. B. tit. 1. §.* Auch sezen wir ibi: mi[t]
aller vollkommenen Macht und Gewalt. Non itaque mandatum
ad certam personam eligendam restringi debet, præsertim,
cum electionis vota non particularia, sed Collegialia esse de-
beant, ac ita collegialiter in ipso conventu prævia diligent[i]
deliberatione ferenda sint. *Reinking de R. S. & E. Lib. 1. c.*
5. 6. 3. n. 10. & 11. p. m. 203. V Vurmser. Exercit. 2 concl. 5. Videba-
tur quidem primâ fronte Legatum ad certæ personæ electio-
nem adstrictum mitti posse *arg. text. in c. si quis justo 46. §. po-
tiùs de Elect. in sexto* asserendum, præprimis cum ejus rei exem-
plum habeamus in Waldemaro Marchione Brandenburgensi
qui Nicolaum cognomine de Boock, strenuum alioquin mi-
litem, cum literis diplomate munitis ac corroboratis, Prin-
cipum congregationi, nuncium misit, cum ipse venire nolle[t]
aut non posset, Fridericum Regem suo suffragio constitu-
ens: Miles a. is quod nihil se speraret à Friderico consecutu-
rum, simul etiam quod plurium animos in Ludovicum cerne-
ret inclinatos, abrasâ membranâ expunctoque nomine
Friderici, Ludovicum substituit contra Domini sui volunta-
tem, literis adulteratis. Hunc tamen carceris detentione
& capitis amputatione, poenam admisso suo dignam luis-
se

...isma forum
...planè alic-
... & omni-
...sam perso-
...scendum e-
...aliud re-
...attinet.
...sententia
...ntigerit.
...dinandi
...Electoris
...Baronem
...voceat
...instru-
...certe
...tit. l. 5.

... Nobiliss.

§. 14. Similiter non adeò dubium esse credo ... oportere. A. Bul-
la enim requirit ... in literis mitti nō oportere, aut legatio-
nem ... Electoris idq; vel præsentiam, aut quia Electo-
ria est non tantum eligere sed & consultare propterea quod fieri per literas
non potest. Deinde. a. juramentum ante Electionem non pot-
est sic rectè præstari ... §. 1. Deniq; 3. Electionis hoc singu-
lare jus est, ut non nisi vivâ voce fieri possit. cap. quia propter de
Elect. Böerius decis. ... & 17. Non tamen desunt exempla vo-
tum per literas & quidem ante A. B. promulgationem
missorum.

Præterea notandum hic est, quod si Elector legiti-
... neque copiam sui faciat, neque Legatorum ido-
...rum præsentiâ ... ictum hunc electionis condeco-
... privetur voce electionis. A B tit. l. 5. ...
... absentium siquidem legitimè vocatorum
...sed, ut præsentes ... absentia non
... possint. ... ff. de
... Publ.

pacl. Wesenb. in r. ff. quod cujusque universit. n. 4. R. A. zu Speyer de Anno 1529. §. und damit eine solche in f. R. A. zu Regensb. de Anno 1541. §. Wir auch Churfürsten / Fürsten: ibi: wo aber Jemand ungehorsam/ und zu solchem Tag die seinen nicht Abfertigen würde / so sollen nichts destoweniger die Erscheinenden im Handel fortfahren, und was die Nothdurfft erfodert bedencken, berathschlagen und schliessen / & in §. seq. und was Also beschlossen und verkündet das sollen die Abwesenden gleichwohl wie andere zu halten und Zu vollenziehen schuldig seyn. Vel siquidem per se aut idoneum compareat, ante tamen finitam electionem recedat, pro ista vice vocem & votum perdit: Si verò Elector tardiùs, ante tamen finitam electionem veniat, in eo statu admitti debet, in quo est electio adventus sui tempore. *A. B. tit. 2. §.* wen aber Sie oder Ihrer mehr in sin.

§. 36. Transitum nunc facimus ad jus conducendi f. salvum conductum Electoribus ad electionis actû proficiscentibus præstandum, cui *S.* §. 3. locum secundum inter electionem antecedentia assignavimus. Est a. Salvus conductus f. jus conducendi, quod Bulla *tit. 1.* describit die Hohe geläite Gerechtigkeit/ nihil aliud quàm publica & inviolabilis securitas à statibus Imperii secundum præscriptum A. Bullæ, præstanda Electoribus vel eorum nunciis ad electionis actum proficiscentibus, eorumque territoria ac ditiones transeuntibus, qua mediante securi & inviolabiles ad locum electionis venire, & redire ad suos queant. *Myler. in addit. ad Rumel. p. 1. dis. 2. th. 2.* Transitus autem innoxius præstatur vel præsidio dato, vel diplomate. Illud germ: das Lebendige hoc das Schrifftliche geleit appellatur *Dn. D. Dietrich in not. ad A. B. tit. 1. §. ad præmissorum. verbis literis & juramentis.*

§. 37. Præstandus itaque est salvus conductus (*quem Da barbaro vocabulo Salvam guardiam vocant. My sing: l. O. n. p. m. 64.*) Electoribus ad electionis actum sese accingentibus eorumque nunciis *A. B. tit. 1. § 1.* Ad hujus a. præstationem non modò Elector suo Cõelectori tenetur: nec audiendus est si quis ob ullas contentiones, controversias aut dissensiones, si quas forte ipsi cum Cõelectori suo intercedant, à prædicti salvi conductus

[illegible] ac gratiarum universorum [illegible] facro Im-
[illegible] & proscriptione imperiali. d.
[illegible] Quam poenam quo-
[illegible] prædicto modo insidias, ad
[illegible] suppeditare recusarint, aut a-
[illegible] adhibuerint. d. tit. 1. §. statim datum
[illegible] darauf.

§. 38 Cum verò effectus juris conducendi consistat in con-
[illegible] conducens teneatur defendere eum quem conducit &
[illegible] violentiâ ac injuriâ conservare tutum, Dn. Z. de damno
[illegible] mit dem. &c. proindeque conducens ad damni per-
[illegible] obstrictus fit. Gail. 2. O. 64. Quæstionis est.
[illegible] eorumve nunciis etiam per viam insolitam
[illegible] præstandas fit adeò, ut si spoliati fu-
[illegible] domino territorii jure peteret
[illegible] quidam hîc distinctione deter-
minant.

minant ita, aut quis conductum petiit, viamque quâ transire velit significavit, aut non: Priori casu cum omnes imperii subjecti Electoribus aut eorum nunciis ad electionis actum per terras & territoria eorundem euntibus indistinctè conductum præstare cogantur *d. tit. 1.* §. solche Vorgeschriebene Constitution *ibi:* durch sein Land und Gebiete. Ergò & per viam insolitam proficiscenti, quoniam & ea est in territorio eorum, & si spoliati fuerint, damnum resarcire tenentur. Et hoc tantò magis dicendum videtur, cum haut verisimile sit, quod Elector talem conductum postularet per viam insolitam, ni suas hinc haberet commoditates, quæ ipsi utique adimendæ non sunt. Multa n. occurrere possunt ob quæ Elector & nuncius Electoris malit per viam insolitam quam Regiam ire, vel quia illa compendiosior sit, aut etiam facilior vel commodior vel etiam tutior ipsi: Quæ sanè commoditates, si damni emandationem petere non posset, ipsi præciderentur; & securitatis prior, quàm decoris, habenda est ratio. Et quamvis Dd. velint viam solitam per insolitam non esse deserendam; tamen hoc si via insolita vel inusitata magis foret tuta claudicat. Posteriori casu, si conductum petere negligat ac nihilominus fines viæ solitæ transileat suo periculo hoc faciat, adeoque spoliatus habeat, quod sibi imputet, nec emendationem damni à domino territorii petere possit, per ea quæ tradunt. *Arum. disc. 1. ad A. B. th. 22. Gail. 2. O. 46. n. 11. Mynsing. 5. Obs. 70. n. 4. Conf. Arum. de Comit. c. 5. n. 56. & seqq. Rumelin. ad A. B. p. 1. diss. 2. th. 8.*

§. 39 Quidam verò non multis ab hinc annis notas suas ad A. B. conscriptas typis qui credidit indistinctè dominum territorii ad emendationem damni perpessi teneri, sive Princeps Elector sive ipsius Nuncii conductum petierint, sive non exegerint, motus *A. B. tit. 1.* §. setzen darauf *in f. ibi:* Sie hätten Gelaitt begehret/ oder nicht genommen / constanter asserit, contraque Arumæum, qui *de Comit. c. 5. n. 56. & seqq. & in disc. 1. ad A. B. th. 22* ex intermissione non petiti conductus dominum non teneri ad refusionem damni perpessi docuit, defendere nititur. Nec quicquam suffragari Arumæo, dicit, textum *A. B. tit. 1. §.*

... Electo-
... petere, &
... toris di-
... m penici-
... ligatio-
... arbitrio
... necne.
... , quie-
... ob fir-
... condu-
... desue-
... mensis
... IV. in Ele-
... Comitatum Principum Electorum, at pa...
... Carolo ... ut unusquisq;
... Romi eligendi cau-
... equitibus, in quibus, sc-
... Et salubris hæc Constitu-
... sed & Principum E-
... Ex parte illius hæc, ne
... facilius tumultum
... dari posset: Horum qui-
... facultates ærarii exhauri-
... Comitibus proficiscitur,
... Hæc namque
... & comitatus
... necesse est. Anton. de
... Quemadmo-
... aliquid derogarum
ita

ata eam etiam quoad hunc articulum, solitum suum haud ob tinere vigorem, constat ex electione Maximiliani II. Anno 1562. celebratâ: Hanc etenim præsentiâ suâ condecorante Principes EE. Francofurtum ingressi sunt, & quidem Moguntinus 360. Palatinus, 364. Saxo. 802. & Brandeburgicus. 452 equitibus, referente *Doctore Distrecht in not. ad A. B. tit. 1. dies autem,* Et super hoc quoque dispensare modernam observantiam novissimè statuit, *Dn. Spreng. in suâ Iprud publ. pag* 15

§. 43. Paucis nunc de juramento quod civibus Francofurtensibus præstandum incumbit, videbimus: Et ingressi civitatem prædictam ipsi Electores vel eorum Nuncii, aut ipso ingressus sui die, aut etiam sequente adventum suum Directorio Moguntino intimant: Legati sua eidem mandata mittunt quæ inprimis nomen tam domini constituentis, quàm Procuratoris constituti, item designationem causæ ob quam, & expressionem actuum ad quos Procurator est electus, quin & clausulam substituendi & ratû habendi quicquid Procurator vel ejus substitutus in negotio electionis gesserit, continere debent. Quo facto priusquam ad electionem accedant, pridiè vel aliquot ante dies, juramentum ut vocant securitatis à civibus Francofortens. præstandum exigitur, quibus tamen die præcedente, ante præstationem juramenti per scribam civitatis, indicitur dies, locus & hora juramenti præstandi: Statuto die veniunt in Curiam Electores, ibique in atrio majori sedes suas per latera occupant in subselliis nigro serico obductis; vocantur civitatis Scultetus, Scabini, Senatores cum Syndicis, ubi comparuerunt Cancellarius Moguntinus comparitionis causam indicat, & postea suo Electori nomine totius Collegii Electoralis jurare jubet, prælegit juramentum sicq; ubi præstiterunt, abeundi licentiam concedit: Eunt subselliis Electores ad fenestras rubro serico vestitas, & postquam consederunt descendit Cācellarius ad valvas Curiæ stant cum illo deputati cujuslibet Electoris, facto comparitionis indicio, juramentum prælegit, omnes & singuli cives incolæ nullâ hic honoratiorum & Doctorum & Patriciorum habitâ differentiâ in suos Capitaneatus divisi, insimul erecti

dig

ut (i)ipsis,
Jectis dili-
aebant-
catum,
o obten-
ectionis
oribus,
romit-
dictis
gnan-
cum de-
opoldi
atis &
in ur-
Conse-
latio-

ten Straff und Poen erinnert/ und verwarnet werden/ daß Sie ins künfftig/ wann ein Wahltag ausgeschrieben seyn wird/ ausserhalb die Herren Chur-Fürsten/ und welche sich in deroselben Suiten zu würcklichen Dienste und Aufwartung befinden werden/ keine personas publicas, sie seyn wer sie wollen/ auswärtige/ oder zum Heyl. Römischen Reich gehörige einlassen/ noch Ihnen bey annahenden Wahl-termin Auffenthalt verstatten sollen/ deme sie allerseits also nachzukommen/ und sich vor jetzt gedachter Straffe zu hüten wissen werden etc. Geschehen zu Franckfurt am Mäyn den 27. Junij 1658. Hactenus de primo dixisse sufficiat, sequitur.

MEMBRUM SECUNDUM.

§. 1.

Visis itaque iis, quæ electionem antecedere solent, accedo nunc ad electionem concomitantia, ubi notanda (1.) Missæ celebratio (2.) Juramenti ab Electoribus præstatio, & (3.) seria & diligens de electione perficiendâ deliberatio. De singulis quid monebo.

§. 2. Primo idcirco loco perpendenda venit missæ celebratio, quæ in sacrario Bartholomæi. *A. B. tit. 2. §. 1.* peragenda, hunc in finem ut Spiritus S. illustret corda E. E. eorumq; sensibus lumen virtutis suæ infundat, quò ejus suffulti præsidio eligere valeant hominem idoneum, & pro salute populi Christiani in Regem Romanorum futurumq; Imperatorem. Hæc autem missæ celebratio ex omnium gentium propriâ devotione originem secundum Platonem teste Rhodigino *in præfat. lib. 1. antiq. lect. p. 1.* trahere videtur, qui scribit, Omnes qui modò mente constiterunt in rei cujuslibet exordio ad numinis opem decurrere consuevisse. Idem propterea secutus Plato *lib. 4. de LL.* Deum in Civitatis constitutione inprimis invocat; sciebat enim nihil rectè inchoari nisi post Deum faveret Imperator. *Veges. lib. 1. de art. milit.* Undè etiam est quod Imperator Justinianus Institutiones suas à divini nominis invocatione auspicari, & ad omnia consilia omnesq; actus in nomine Domini nostri JESU CHRISTI semper progredi voluerit. *l. 2. in pr. C. de off. Præf. Afr.* rectè sibi persuasum habens

... conclave discessen-
... esset permanen-
... Juniore, Geor-
... Anhaltino aliisq; com
... Principibus & Ducibus
... Legatis Saxonicis fa-
... salva conscientia
... ideo maxime, cum
... non verò reli-
... Rerumpublicarum Baltha-
... Wurtembergici
... Comitiis Augu-
... ad Missam cum
gladium

gladium præferret injungeretur, hâc de re requisitus dedit, cujus tenor ap. Dn. Arum: *de comit. c. 7. n. 9.* extat: Cautè tamen hâc in re agendum esse, prævià scil. imploratione Majestatis Cæsareæ de absentatione permittendâ, vel si hæc obtinere nequeat, præmissâ protestatione expressâ, quod non nisi officii politici ac debiti ratione interesse velint, dictus monet Bidembachius. Et sic hodiè à tempore Ferdinandi IV. Regis Rom. Principes Electores missæ cohabitâsse, docet *Sprenger. p. m. 160.*

§. 5. Missam peractam insequitur juramentum ab Electoribus præstandum, cujus formula in A. B. *tit. 2. §. 2.* reperire est. Hoc autem ab omnibus & singulis EE. tàm Ecclesiasticis quàm secularibus præstandû est, modo licet diverso. Nam Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio B. Johannis. IN PRINCIPIO ERAT VERBUM, quod ante ipsos poni debet, manus suas pectori superponentes cum reverentiâ juramentum solvunt. Principes EE. Seculares verò Evangelium Johannis manibus suis corporaliter tangendo præscriptam & conceptam in formulam jurant. Hanc verò tactionem esse loco symboli, ut in testamento æs & libra, quo jurantes moneantur, se non tàm judici, quam Deo juramentum præstare, nec tàm in humano quàm cœlesti judicio versari, ex Obrecht. *de juram. calumn. c. 10. n. 17.* deducit Dn. Limn. *lib. 2. cap. 1. n. 42.* qui *n. 34.* addit; aliàs in secularibus vulgatissimum jurandi ritum esse ut mares dextræ digitos, indicem & medium reliquis contractis porrigant; fœminæ verò dextram pectori vel cordi aut mammillæ sinistræ applicent, quod etiam tradit *Magnificus, Nobilissimus, Amplissimus, Consultissimus atque Excellentissimus Dn. Christophorus Philippus* Richter *JCtus & Antecessor in Salanâ nostrâ famigeratissimâ famigeratissimus, Comes S. Palat. nec non Jurid. Facult. Ordinarius longè meritissimus Dn. Patronus, Promotor ac Præceptor meus æviternùm deveneranàus, colendus. p. 2. decis. 93. n. 28. p. m. 570.* Priores verò elevatos digitos unà cum pollice nonnulli SS. Trinitatem, reliquos duos autem depressos corpus & animam hominis designare arbitrantur, quasi pejerans dicat, si sciens fallo SS. Trias à communione omnium

um sanctorū me excludat corpore & animâ. Quod tamen recte displicet *Jacobo Ebere in Tr. Ethic. de juram.* Cum ritus hujus authores SS. Trinitatem non agnoverint, sed gentiles fuerint: hinc ipse arbitratur indicem elevari, aut sacris imponi, quod, quem sermonis sui testem vocat, eundem vindicem velit, si fallat: medium ut mentis atque affectuum ostendatur integritas, quod mediâ incedens viâ verum afferat; Jungi verò utramque, ut significetur copulatio jurantis, & consensus cum eo per quem jurat. *Dn. Limn. cit. loc.*

§. 6. De cætero cum constet juramentum esse speciem cultûs divini. *Hillig. ad Donell. lib. 24. c. 13. lit. F.* & (1.) per verum Deum, non autem Deastros. (2.) per solum Deum esse jurandum non autem per creaturas nec per Angelos, aut sanctos licitum sit jurare *Nobiliss. atque Excellent. Dn. Struv. Exerc. 17 th. 5.* meritò Principes EE. Evangelici à formula juramenti in A. B. præscripta, non quidem in totum, sed quoad certam ejus partem secessum fecêre. Hinc cum Anno 1562. *Electores* Francofurti convenissent Regem Rom: electuri expunctis ex juramento verbis, und alle Heiligen/ substitutâ hâc formulâ, und sein heiliges Evangelium/ ipsum juramentum præstitisse, *ap. Limn. lib. 2. c. 3. n. 49.* legitur: Nam prædicta si retineratur formula, So wahr mir Gott helffe und alle Heiligen/ aut in testimonium vocarentur sancti, aut in auxilium, & utroque modo idololatria committeretur, illo n. modo tribueremus illis omnipræsentiam & omniscientiam; hoc modo omnipotentiam, quod absurdum.

§. 7. Ordo in præstando hoc juramento observandus, quamvis in A. B. non exprimatur, ita tamen hactenus observatum esse, ut Moguntinus primum juret in manus Trevirensis posteaque à cæteris Moguntinus juxta ordinem exigat juramentum à Trevirensi, Coloniensi, Rege Bohemiæ, Bavaro, Saxone, Brandenburgico & Palatino, tradunt Limn. *lib. 2. c. 3. n. 32. & Sprenger p. m. 160.*

§. 8. Num verò hoc juramentum Electoribus sibi invicem remittere sit concessum controvertitur? Negativæ adhæreo sententiæ, hisce motus rationibus (1) quod cum sibi invi-

cem Electores non præscripserint, etiam illud pro lubitu mutare nequeant (2) cum tale juramentũ propter universam publicam Romani Imperii salutem promovendam sit introductum hinc Principes Electores illi non possunt renunciare aut contra venire, cum hoc non sit in eorum potestate. Et non modò in solo Rom: Imperio sed ubicunque legitima usurpatur electio adigi solent Electores jurejurando ut eligant quem, omnium dignissimum putent. Sic Cardinales vigore Bullæ Julii II. Sic Nobiles Daniæ, Poloniæque Palatini jurant, priusquam ad novi Principis admittuntur electionem. *Rumelin. ad A. B. p. 1. diss. 3. th. 6.* (3) Pertinet juramentum hoc ad substantialia & formalia electionis *Goeden. Consil. 1. n. 7. Sim. Pistor. Consil. 4. n. 31.* ubi dicit, non posse validam manere electionem, hoc juramento non observato, cum forma det esse rei.

§. 9. Progrediendo certam pessum ituri imperii pono notam *ex Vopisco in Aurel: cum Arnisæo doctr. polit. lib. 1. c. 13. p. m. 136.* Si Magistratus sint venales, quod etiam respexisse videtur autor Bullæ quæ nobis Aurea dicitur, *tit. 2. §. 2.* saluberrimè constituens, ut Electores secundum fidem juramenti, vocem suam & votum in electionis actu dent, absque omni pacto, stipendio, precio vel promissio, seu quocunque modo talia valeant appellari! Quam constitutionem apprimè observavit Fridericus Elector Saxoniæ qui cum sibi delatum imperium ad Carolum V. suffragio suo transtulisset, â Caroli Legatis triginta millia florenorum oblata constantissimè rejecit, cumque urgeretur & instarent Legati, ut tantum decem millia pateretur inter ministros distribui: Accipiant, inquit, si velint, attamen nemo manebit postridiè apud me, qui vel aureum acceperit, ac postridie conscensis equis subduxit sese, ne ulteriorem crearent molestiam. Non tamen excluduntur hoc juramento Xenia ordinaria quæ usu ac longævâ consuetudine firmata sunt ac demum peractâ electione Electoribus & eorũ ministris debentur quasi in remunerationem impensarum & laboris: *Dn. Limn. in annotam ad proœm. Capit. Caroli V. verb.* durch die Wahl. *n. 21.* Sic olim quoque ante tempora Caroli IV. qui Bullæ autor singulis Electoribus, post electionem

onem peractam solvendæ erant quater mille & quingentæ libræ argenti, ut patet ex literis Alberti Electoris Saxoniæ A o 1519. scriptis, um assecuration von wegen der 4500. pfund Silbers so einen jeden Churfürsten nach der Wahl gebühren *vid. Goldast.* in Polit. Reichshandel. *part. 1. tit. 2.* Et hoc A. Bullâ immutatum non fuisse vel indè colli imus, quod illa solum loquatur de tempore quod antece it, non insequitur electionem. 2.

§. 10. Occasione juramenti cujus *S. §. 5.* mentionem fecimus hic paululum in personam eligendam inquirere lubet, quæ ut sit idonea s. habilis necesse est: Hæc a. habilitas considerari potest vel. 1. ratione sexûs vel (2) ratione qualitatum animi vel (3) ratione statûs, vel (4) ratione conditionis personae vel (5) ratione ætatis, vel denique (6) ratione originis s. nationis.

§. 11. Ratione sexus sit masculus, non foemina, quam *Arist. lib. 1. de gener. animal. 3.* animal occasionatum vocat; non enim ad imperandum sed parendum natæ sunt foeminæ *Arnis. lib. 1. doctr. polit. c. 3. p. 39 col 2.* & ita naturalis fert ratio, ut serviant foeminæ viris *Dn. Liebenthal. in Colleg. Polit. Exerc. 6. quæst. 5. p. m. 161.* & quis quæso generosioris spiritus muliebre patienter ferat imperium? & quam domi habet subditam, foris agnoscat superiorem. Præterea etiam ab omni officio civili removetur fœmina tam per jus civile *in l. 2 ff. de R. J. l. 12. de judic. & passim.* quam Divinum *Genes. 3. v. 16. 1. Tim. 2. v. 11. ubi* D. Paulus dominium illis planè surripuit. & eas admonet, ut sua agant: atque ideò comam mulieribus esse nutriendam ut signum subjectionis haberent dicitur. *in cap. quæcunque dist. 30.* quamvis ejus rei alia afferatur ratio, nempe comam illis ideò non amputandam ut haberent mariti aliquid quo uxores traherent & ligarent *Tiraquell. lib. 1. connub. pag. 4.* Arcentur denique foeminæ, cum destituantur necessariis ad imperandum requisitis, debile enim & imbecille est consilium mulierum, tenue judicium, intellectus planè exilis. Proindè imperans animi constantiâ polleat, opus est, maximum enim malum est, si Polypus & in quasvis mutetur formas. Atque animo muliebri

nihil

nihil reperitur inconstantius. Hinc varium & mutabile semper foemina, verissimè dicit Poeta, & *Bl.* quod ter in una mutetur hora. *l. ult. C. de fuis & legit.* Hinc veteres fortunam fluxam & vacillantem pingi voluerunt, habitu mulieori. *Galen. in exercit. ad art. bon.* Prætereà constat naturam foeminis vim, robur ac fortitudinem denegasse hinc ut plurimum fragilitatibus & infirmitatibus laborant! Sunt plenæ rimarum, loquaces, garrulæ, usque adeo rara avis est in terris foemina, quæ fidei concredita non propalet ut elegantèr *Bl.* loquitur *in l. queties C. de fuis & leg.* Et meritò, inquit, illa *ap. Plaut. Aulular.* loquaces omnes habemur, nec mutam repertam ullam esse hodiè dicunt mulierem ullo in seculo. Nec desunt exempla foeminarum ad Reip: gubernacula admotarum, rem malè tamen gerentium, quæ hic attingere & prolixius persequi mei non est instituti, nec temporis patitur angustia. Et quamvis nulli præclusa sit virtus, quæ nec sexum nec censum eligit *juxta Senec. epist. 3.* & interdum natura foeminam solertem, industria literatam, educatio piam, experientia sapientem reddat, sicuti suo exemplo demonstravit nobilis Bruti uxor nomine Portia, Elisabetha Angliæ Regina, & Olympia Morata, quæ & ingenii acumine & memoriæ tenacitate prævalebant, & hoc nostro seculo satis testantur Christina Sueciæ quondam Regina & Maria à Schurman in omni literarum genere versatissima: Illud tamen ratò fit, de illis verò quæ ratò fiunt non possunt leges publicari, nec ea ad consequentiam trahenda. *l. 3. ff. de LL.*

§. 12. Ratione qualitatum animi idoneitas personæ spectari potest. Si (1) sit prudens. Prudentia enim Principi per necessaria est, sine quâ nec imperium gubernare, nec Reip: clavũ regere, nec potentiã suam conservare potest, cujus beneficio retractarios & jugi impatientes domat, hostes expellit, & suos instar parentis defendit, omniaq; in illorum commoda convertit: Nec ulla major est Reip. pestis, quam sapientiâ prudentiâque gubernatorem destitui, *Guevara in horolog. Princ. lib. 1. c. 21. p. m. 77.* Consistit autem hæc principaliter in consiliis sine quibus nec regna, nec civitates prosperũ habuerunt imperium

perium. *Saluſt. in Orat. ad Cæſar.* Magna enim negotia magnis egent adjutoribus. *Vellej. Paterc. lib. 2.* Cum igitur Princeps ſuâ ſcientiâ non omnia poſſit complecti, nihil propriâ authoritate agat, ſed omnia quæ videlicet Remp: concernunt deliberanda proponat: *l. humanum. 8. C. de LL.* Conſiliarios prudentiâ inſignes, virtute & tranquillitate celebrea in partem curarum aſſumat. Dico *prudentiâ inſignes*; hi etenim imperii fundamentum, ſicut contra imperiti aulæ dedecora ſunt & ruina. Sic Sapientum penuriâ Conſiliariorum, innumeros Reges & regna plurima vidimus deſolari, inquit *Guevara lib. 1. c. 43. p. m. 190.* Non itaque Principes & Magnates tàm ſolliciti ſint in quærendis Medicis optimis ad curam corporis, quàm in quærendis viris ſapientibus, ad gubernationem regnorum. Medici namque penuriâ unus homo periclitari poteſt: At viri ſapientis penuriâ magna invehi in populum poteſt diſcordia. Etenim gliſcente aliquo inter cives tumulte plus unicum prodeſt conſilium maturum, quam centum de Rhabarbaro purgationes. *Anton. de Guevara d. loc.* Hæc de primâ animi qualitate, quæ in imperaturo requiritur.

§. 11. Sit (2.) Religioſus & pietate prædicus. Hanc namq; legem Prienæis â Biante datam: Qui Prienenſium Princeps futurus eſt, religioſus eſto, Deorum immortalium cultor & ædium ſacrarum patronus ſummus, *ap. Anton. de Guevara lib. 1. c. 21. p. 77. legimus:* Alioqui enim ſi Deos Princeps parum reverenter habeat, non eſt quod homines juſtitiam ab eo ſe impetraturos ſperent. Non diſſimilem legem quoad pietatem idem Bias iisdem Prienæis, hunc in modum conceptam tulit. Prienenſium gubernator bis ſingulis ſeptimanis Diis ſupplicatum ito, & templa viſitato; Qui contra fecerit, non ſolùm (Magiſtratu) abdicator, ſed etiam vitâ defunctus ſepulturâ careat. Abſurdum etenim videbatur Principis, qui, dum in vivis eſt, Deos non honorat, exuvias, ubi ſepultus fuerit honorari. Magnus quoque animi morbus eſt impietas, quoniam iſtam opinio & inclinatio ad omnia mala ſequitur. *Dn. Sprenger p. 112.* Res itaque divinæ & religionis propagatio ante omnia curæ atque cordi ſit Principi, quippe quæ eſt vin-

culum & cingulum societatis civilis, nec non justitiæ fundamentum, quod si tollas, Resp. constituta labascit, & vita hominum stultitiâ, scelere & immanitate completur. *Lactantius de Ira lib. 1*

§ 14. Sit (2.) Justitiæ cultor; Sicut in imperio primò pietatis ita & secundò justitiæ habenda est ratio; sine quâ nullum in terris diuturnum potest esse imperium. *R. A. de Anno 603 §.* wie hoch und viel dann ibi: an der heylsamen Justitien gelegen/ ohne welche kein Reich und guter Nahme in der Welt immer kan bestehen. Remotâ namque justitiâ quid regna sunt nisi magna latrocinia? Imò sine justitiâ nec Jovis sceptra satis tuta existerent, *inquit Udalric. Zasius in Orat. de laud. leg. quam Tomus 5. complectitur.* Sic Primus Franciæ Rex Christianus, à Sancto Remigio quæsivisse fertur, quamdiu Regnum Franciæ esset duraturum, ipsum respondisse, tamdiu, quamdiu in eo vigeret justitia. *Reinking. lib. 2. Cl. 1. c. 2. n. 24.* Sit itaque Princeps non dominus justitiæ, sed custos; justè proindè non solùm ipsi vivant, sed etiam subditis justitiam administrent, suum cuique tribuendo, ad quod potissimum constituti sunt, *Sap. 6.* Sit quoque suâ sorte contentus, neque bellum regna aliena occupaturus moveto. Apollinis quippe oraculo discimus; Quicunque aliena rapiunt, eis propria Deos adimere. *Guevara. lib. 1. c. 31.* Nec ex injusto parentum lucro, aliud, quàm justam ad filios redundare jacturam, sperandum. *Id. lib. 3. c. 3. p. 454* Leges quoque nec violet, nec temerè mutet: Hinc Augustus ad Senatum, apud Dionem 52. postcas semel leges servare, nec ullam earū mutate, nam quæ in suo statu manent, etiamsi deteriora sint, utiliora tamen Reip. sunt; nisi urgente Reip. necessitate; Nihil enim magis Reip. exitio est, quam legum novarum inventio, veterumque constitutionum bonarum violatio. *Guevara d. lib. 1. c. 31* Cum ex mutatione legum, Principis contemtus *Tacit. 3. hist.* venalis causidicorum plebejorū perfidia, litigandi ars, caninum studium, & apertum latrocinium repullulent: Interdum tamen temperet, ne nimia severitas, cui nos pares non sumus, summam pariat injuriam; *Dn. Sprenger. p. m. 112.*

§. 15

§. 15. Sit (4.) Humanus & Clemens: Nihil enim tam peculiare est Imperialis Majestatis quàm humanitas, per quam sola Dei servatur imitatio. *Imp. Justin. in l. ult. C. de donat. int. vir. & ux.* quævè pretiosissimum Principalis & Regiæ Majestatis dicitur monile, *ex Chassano de Gloria mundi. part. 1 Reink. lib. 2. Cl. 1. c. 3. n. 1.* & in tantum decet Clementia Principes, ut indè nomen adepti Clementissimi appellentur, *Ernest. Cothman. ad Rubr. Cod. Justin. verb. Clementia nostra sub num. 13.* Clementes verò ut se exhibeant sequentes suadere videntur rationes. (1.) quia vices Dei gerunt in hisce terris, cujus proprium est parcere & misereri, quivè in sublimi residet & humilia respicit. *Psal. 138 v. 6. Sir. 5. v. 21.* (2.) quia homines tractant, non feras & bruta, ideoque decet, ut cum iis humaniter agant, cum & ipsi homines sint, & humanæ conditioni obstricti. *Sap. 7. v. 1. & seqq.* (3.) Clementer agendo conciliant sibi populi benevolentiam, quæ est præsidium firmissimum) & munitissimas habere dicitur civitates Princeps, quem subditi fide & amore prosequuntur. *Mynsing. 5 O. 8. n. 11.* Et de Eberhardo Duce Würtembergico refertur, quod is præcipuum in eo ditionis & potentiæ suæ præsidium collocârit, quod quovis tempore in cujuslibet subditi sui sinum caput reponere & tutus dormire possit. *Camerar. hor. succis. cent. 1. cap. 87. p. m. 406.*

§. 16. Potissimus autem Clementiæ effectus conspicitur in affabilitate. Debent enim Principes & gubernatores Reip. subditis esse affabiles, iisque facilem ad se præbere aditum & patienter eorum audire querelas & desideria. *l. 19. de off. Præsid. jung. R. A. de an. 1541. §.* demnach haben wir / ibi: Ihre Werbungen gnädiglich / gütlich und freundlich angehöret. Et sicut Aquila non semper super nubes elevata volitat, sed remissioribus aliquando pennis descendit ad terram; Ita & bonus Princeps ex Throno Majestatis suæ, se ad subditorum & oppressorumque querelas dimittat, & eorum desideria clementer audiat, ita enim re & nomine erit Clementissimus. *Reink. lib. 2. Cl. 1. c. 3. n. 6.* Sit lenis, non crudelitatis notoriæ particeps. Fieri aliis aliter non potest, quam ut is, qui crudelitate delectatur

in Tyrannidem evadat. *Guevara d. lib. 1. c. 21.* Non sit Tyrannus, sed lenis, subjecti ut pareant, non ut serviant: Debet enim cum suis tanquam parens cum liberis vivere, nec suâ potentiâ abuti, sed languidâ regnet manu, nec dominium & servos, sed Rectorem & cives cogitet. *Tacit. an. 12.* utpote, qui nec totam servitutem, nec totam libertatem pati possunt. *Agric. 1. hist.* sed remissius imperet. *Senec. 1. de Clement. 24. Spreng. d. loc.*

§. 17. Sit denique (5.) rerum gestarum gloriâ inclytus: Sic nemo Priemensium gubernator eligebatur, nisi decem ad minimum annos operam militiæ navasset. Solus enim ille pacem exoptatam conservare novit, qui propriâ edoctus experientiâ, quid sint labores militares didicit. *Guevara d. loc.* Sit magnanimus; in summa sit omnibus Regiis virtutibus decoratus: Sit honestatis publicæ custos, cujus ad exemplum totus componitur orbis. Præter has autem prædictas virtutes doctrina mediocris in Imperaturo desideratur, quæ consistit (1.) in linguarum notitia, quæ Principi admodùm est necessaria, cum in legationibus audiendis, tum in conciliis, tum in publicis alloquiis. (2.) in historiarum & Politicorum cognitione.

§. 18. Tertium habilitatis membrum supra constituimus statum: ratione itaque hujus requiritur, ut sit Laicus non Clericus. ita enim sonant verba juramenti in A. B. *tit. 2. §. 2.* ibi: Will erwehlen ein weltlich Haupt. Probrosum enim est Clerico Imperii administrationem suscipere & secularibus se immiscere. *cap. cum ad verum dist. 96.* Land und Lehn-Recht. *lib. 3. c. 52.* Frustrà igitur ad capessendam Imperialem dignitatem adspirant admissis secularibus Electores Ecclesiastici.

§. 19. Conditionem personæ porrò quod concernit, requiritur ut Imperator promovendus sit natus ex illustri familiâ, cum dignitas & splendor familiæ magnam sibi autoritatem tùm benevolentiam Imperatori concilient. Sit itaque ad minimum Comes vel Baro. Quamvis autem omnibus debeat patere via honoris, tamen nullus Comite l. Barone inferior in Romano Imperio de consuetudine ad talem dignitatem

tem admittitur, approbante veteri textu *ap. Goldast. tom. 1. Reichssatz. pag 57.* die Fürsten sollen kiesen einen König der ein Freyher sey/ und also frey/ daß sein Vatter und Mutter frey sein gewesen/ und nicht sollen mittelbahr frey sein. Et comitum ex classe ad imperium evectos Wilhelmum, Rudolphum, Adolphum, & Gunterum *hausimus ex Buxtorf. ad A. B. Cond. 31. Lit. A.*

§. 20. Dixi quod debeat esse natus ex illustri familiâ, quod tamen non sufficit nisi legitimè sit prognatus. Et hinc factum est quod Fridericus II. Imperator, cum de ejus natalibus suspicionem quandam concepissent status, necesse habuerit in publicis Comitiis Martisburgi habitis, postulantibus Imperii Principibus, fidem natalium suorum vindicare, idoneis ad hoc prolatis documentis, *Spangenberg in Chron Sax. cap. 247 Limn. lib. 2. in addit. ad cap. 2. n. 79* Nos verò nostram in Imperio satis profundè radicatam consuetudinem eo confirmamus quod habet *Limn. lib. 5. c. 2. ex Paradino de antiquit stat. Burgund cap. 14. p. 91.* Annosæ solent arbores (inquit) fructus suaviores utplurimum edere, siquidem ætas senilis quiddam invehit, quod in arbusculis, velut adhuc rudioribus acidum atque acerbum esse solet. Sic in familiis contingit, quæ quò diutius in pretio fuerunt eò viros generosiores edunt, quos vulgus claros ac nobiles vocat, quod sint multis majorum stemmatibus insignes, illorumque rebus gestis præfulgidi. Quemadmodum igitur solis radii viciniora quæque splendidiori luce permeant, & flumina adiacentes ripis glebas reddunt pinguiores, sic parentum in natos virtus pervenit; Nobiles proinde *cum Dn. Carpzov. disp. feud. 2. quæst. ad A. B. 2.* exclusos velim qui licet de more Collegii ad Archiepiscopatum evecti, & inter Electores adsciti fuerint non tamen imperii diadema obtinebant, quippè quod Electores Ecclesiastici eligant saltem, non eliguntur. *Jul. Pflug. Episcopus Numburg. in Orat. de ordin. Rerumpub Germ.*

§. 21. Habilitatem ratione ætatis consideraturi, nullâ certâ legum nostrarum definitione circumscriptam cum inveniamus, mirum non est, soepius variatum, & nunc provectioris ætatis, nunc minoris Imperatores extitisse. Otto III. admo-

admodum puer. Henricus III. anno ætatis. 12. Henricus. IV. 8. Fridericus II. anno 20. Wilhelmus itid. m 20. Wenceslaus 25. & Carolus. V. anno 17. hæreditariis regnis præfectus, 20. ad imperium pervenerint. *prout ex Cuspiniano Günthero & Sleidano refert Carpzov. disp. Feud. 2. quæst. ad A. B. 2.* verum cæteris salvis rectius fieri arbitror *cum Dn. Limn. d. lib. 2. c. 2 n. 75* si in electitiis regnis gravioris ætatis umbra gladio furioso juvenis præferatur. Cumque in Electoribus octodecim demum anni legitimam ætatem constituant, si non major, attamen nec minor terminus tutò præfigetur Imperatori propter majus, quod ex imperfectâ ætate potest surgere periculum; licet aliud obtineat in regnis successoriis, ubi consiliarii vel tutores defectum ætatis supplent. *Limn. d. loc.* De Frienæis *apud Gevaram. lib. 1. c. 21.* legimus, ipsis, vigore legis à Bisnte eis datæ, non integrum fuisse, eligere universi populi Principem nisi quadraginta ad minimum complesset annos: Hâc enim ætate, *inquit Guevara*, populi gubernatores (ac Principes) esse debent ut neq; ætas & experientia minor peccandi in negotiis causam ipsis præbeat, neque ætas grandior & imbecillitas in sustinendis laboribus eos impediat.

§. 22. Originem seu nationem quod concernit, sit Germanus, non peregrinus: Ut enim, in quam domum vespiliones venerint, signum est funeris: Sic Reip: labentis ad quam fulciendam adhibentur perigini. *Schönborn. 5. Pol. c. 9. m. 130.* Et quidem inter alia patriæ mos exigit, ut non nisi Germanus ad Imperialis dignitatis fastigium admittatur. *Reink. lib. 1. cl. 3. c. 4. n. 2.* Vehementer autem agitata fuit hæc quæstio inter Moguntinum & Trevirensem, cum Maximilianus. I. exemtus esset rebus humanis; quorum ille Caroli. V hic Francisci Galliarum Regis (qui unà cum Carolo. V. Imperii dignitatem ambiebat, plumisque aquilæ se ornare mirum in modum contendebat) partes defendebat; Sed tandé obtinuit Imperii sacri axioma penes solos Germanos debere succedere, nec posse imperii decus ad extraneum deferri, Et quidem meritò: Hæc enim verba in electione Caroli. V Moguntinus proferebat: De Gallo arbitror nos impediri no-

stris

ſtris legibus & jurejurando. Eſt namque diſertè conſtitutum, ne extero, ſed Germanico Principi, imperium commendemus, ne hoc tantum decus ad exteras nationes transferatur & non modò Germania veniat in ſervitutem &c. *ſicuti ex Sabino in hiſtor. elect. Carol. V refert Rumelin ad A B. p. 1. diſſ. 4. in Corollar.* At quænam ſit illa lex imperii prohibitiva, cui obſervantiam ſpondet omnium Electorum nomine ſuffragator noſter à multis hactenus quæſitum, nec tamen cognitum iis penitus fuiſſe ſcribit *Dn. Carpzov. in diſcuſſione voti Septemviralis graviſſimi pro Carolo. V. contra Regem Galliæ Franciſcum I. dicti, dogmate 3. n. 8. p. m. 262.* Certe textum A. Bullæ introspicienti, nulla ſuppeditabitur Syllaba, quâ rei hujus prohibitio ſatis commodè adſtrui poſſit. An ergò Moguntinum Electorem legem aliquam nullibi repertam ſibi perſuaderi paſſum exiſtimabimus? Abſit, nec præſumendū hoc de Archicancellario Imperii, cui leges Germaniæ ignoræ eſſe non poſſunt, nec debent. Dubitationis igitur nubem quo Politici noſtrates diſcuterent, Legem ejusmodi, ne alius quā Germanus in Imperatorem eligatur ab Otthone I. alii *ut Reinkung lib. 1. Cl. 3. c. 4. n. 3 ab* Otthone III. promulgatam, A. Bullæ tamen haut inſertam autumant. *Dn. Arum. tom. 1. diſcurſ. acad. 6. Dn. Limn. lib. 2. c. 2.* Sed cum nec nos, nec alii illam legem viderint vel legerint, vigori ſuo illam relinquimus, nil certi interim de lege aliquâ ſcriptâ vel promulgatâ affirmantes, quæ ſi extitiſſet ulla quid opus fuiſſet Moniti proteſtantium; ne Rom: Rex deſignetur ullus, qui non ſit ex aliquâ Germaniæ Principum familia progenitus *apud Sleidan. lib. 8 p. 223.* Nec tamen fidem Archiepiſcopi Moguntini dubiā reddere præſumimus, quam ſatis vindicatam putamus, ſi dixerimus quod res eſt: Lege nim: A. Bullæ, verbis licet non expreſſis tacitè tamen & haut obscurè prohiberi Electores faſces Imperii extero deferre hoc ipſo, quò juramento obſtringuntur eligere talem qui ad ſceptra & gubernationem ſit idoneus, *tit. 2. A B*, nec enim communi Politicorum voto extraneus quisquam, qui ſicut indigena, non cognitos atque exploratos habet civium mores, pro tali habetur, ut hinc Moguntinus non

abs

abs re & legibus & jurejurando Septemviros ad hoc obstringi dixerit. *Sleidan. lib. 1.* Accedit quod cum Imperatorem Electores per Capitulationem obligatum voluerint ne officia Imperii illustria aliis quam germanis committeret, *veluti apparet ex Capit. Caroli. V. art. 3. quod itidem in subseq. Impp. Capitulationibus, ut Ferdinandi III. art. 15. Ferdinandi IV. art. 41. Leopoldi. I. art. 40. legimus repetitum*, ad parilem utrique legem seipsos obstrinxisse videantur. Et quid multis *inquit Dn. Carpzov. cit. loc.* Sola observantia de peregrino ad fasces imperii germanici non admittendo, Moguntinum Electorem tuetur, quo minus legem falso allegasse dicatur. postquam observantia ap: JCtos instar legis est ac pro lege habetur *arg. l. filius emancipatus. 14. ff. ad L. Cornel. de falsis. l. 1. ff. ad SCtum. Sylan. l. 3. C. de adif. priv.* Nec quicquam nos offendat quod olim admissi fuerint ad sceptra imperii Alfonsus Castellæ Rex. Richardus Cornubiæ Dux. & Edoardus Angliæ Rex, omnes exteri: Turbato siquidem Imperii statu id factum probè observavit. *Heigius p. 1. quæst. 5. n. 8 & 28.* Hæc de persona eligendâ infervisse sat erit.

§. 23. Accedentes nunc ad tertium ipsam electionem concomitans, paucis setiam de electione perficiendâ delibabimus deliberationem. Præstito itaque ab Electoribus usitato more juramento secedunt in proximum sacellum Regem Rom: electuri. Hic notari velim, (1.) tempus intra quod Electio perficienda, (2.) quo ordine vota proferantur. (3.) quot vota sufficiant, & (4). publicationem votorum.

§. 24. Et (1.) quidem electio intra 30. dies à die præstiti juramenti perficienda. *vid. S membri 1. §. 28.* Quod autem de dierum numero addo, non eò pertinet, quasi præterito 30. dierum cursu eligendi potestatem obseptam velim, sed quod Electoribus non sit impunè. *Lampad. de Rep. Rom. Germanica parte. 3. c. 3. n. 23. p. m. 86.* nam si diutiùs Electores eam protraxerint, tunc panem pro cibo, & aquam pro potu habebunt. *A. B. tit. 2. §.* wo sie aber daß verziehen / quæ alimentorum lautiorum detractio his loco pœnæ adscripta, cum aliàs, ut & reliqui nobiliores non cogantur comedere, allium, cepas, panem

nem grossum, caseum & similia, cum hæc propria cibaria rusticorum. *Gl. in l. servis urbanis verb. cibariis ff. de Leg. 3.* eorum verò cibi debeant esse pulli delicati, carnes &c. *can. non cogantur dist. 41.* Mitiori verò pœnâ Cardinales afficiuntur, si intra triduum, postquā conclave ingressi sunt, non elegerint Pontificem, ut nempe per spatium quinque dierum immediatè subsequentium singulis diebus, tàm in prandio quàm in cœna, uno solo ferculo sint contenti, iisq; decursis, tantummodo panis, vinum & aqua ministrentur iisdem, donec electio fuerit subsecuta. *cap. ubi periculum, 3. §. sacro consilio vers. verum si quod absit de Elect. in 6. Rumelin. ad A. B. p. 1. diss. 3 th. 7.* Ratio constitutionis Carolinæ *secundum Dn. Limn. Lib. 2. c. 3. n 56. & Rumelin d. loc.* hæc dari poterit; Ne, cum ipsi quoq; vicarii Imperii, hodiè Bavarus & Saxo electioni intersint Resp. Germanica aliquid detrimenti capiat, fidiutiùs quàm par est capite privata permaneret.

§. 23. Ordinem votandi (2) quod concernit, Publicistæ eum duplicem faciunt, antiquum & novum: Antiquitus Moguntino competiisse primam vocem sive votum ex *Specul. Sax. lib. 3. art. 57.* non adeò difficile erit probatu, cujus verba hunc in modum sonant; Der Bischoff von Mäyntz der hat die erste Stimme der Wahl/der Bischoff von Trier die andere/der Bischoff von Cölln die dritte. *Et juxta Günther. Ligurin. lib. 5. de reb. gest. Friderici*

—— Ad proceres electio pertinet, in quâ
Præcipuam vocem Præsul de jure vetusto
Moguntinus habet.

Verùm mos iste antiquus posteà exolevit, & primum votum Trevirensi competere cœpit, confirmatum posteà à Carolo IV. in A. B. *tit. 4. §. 2.* Hanc autem immutationem à Carolo IV. factam bonâ Moguntini voluntate processisse non ambigendum putat *Dn. D.* Dietrich *in not. ad A. B. tit. 4. verb. ordine subsequenti*: ut adeò non sit necesse, *vel cum Vischero de Elect. Reg. Rom. Concl. 25. n. 138.* dicere, Carolum IV. Moguntino jus primæ vocis ademisse; aut *cum Arumaeo ad A. B. disc. 3. Concl. 14. & 21.* Ordinem à Carolo IV. præscriptum non obser-

observatum, sed antiquam illam consuetudinem quâ Moguntino prima vox debebatur quasi postliminio rediisse; hactenus enim à Caroli V. temporibus Trevirensis primam vocem semper habuit: Et relatio *Sleidani. lib. 1. de stat. relig.* de antecedente deliberatione, non de suffragio ipso exaudienda. *vid. Dn. Limn. lib. 2. c. 3. n. 60. & seqq. Dn. Carpz. disp. feud. 2. quæst. ad A. B. 4. p. m. 58.* Colligit autem Moguntinus suffragia eo ordine, ut (1.) Trevirensis. (2.) Coloniensis. (3.) Rex Bohemiæ. (4.) Dux Bavariæ. (5.) Saxo. (6.) Brandeburgensis. (7.) Comes Palatinus Rheni vota proferant, quo facto, tandem Moguntinus de voto suo exprimendo requiritur, & quidem per Saxonem. *Lehman. Chron. Spirens. lib. 7. c. 124. sub rubr.* Churfürsten Rath/ f. Insonderheit etc. Insuper hîc quæritur, Utrum votorum hoc scrutinium publicè, an verò secretò institui debeat? Ego priori sententiæ meum adjicio calculum.

§. 26. Quod (3) votorum numerum respicit, de eo hanc decisionem nobis suppeditat. A. B. *tit.* 2. §. 4. Si quem major numero pars elegerit, illa electio perinde haberi ac reputari debebit, ac si foret ab omnibus EE. nemine discrepante concorditer celebrata; Et hanc assertionem, quod nimir. majoris partis electio prævaleat, hactenus veram judicat *Romulus p. 1. dissert. 3. th. 8.* si ad salutem imperii promovendam tendat: Quod si majoris partis electio, vel contra antiquam imperii consuetudinem, vel in maximum præjudicium tenderet, haud improbabiliter dici posset, quod nullatenus sit attendendus major numerus. Utrum verò Elector, qui à quibusdam EE. electus & nominatus est, proprium sibi votum dare, atque ita augere numerum queat, non omni dubio carere videtur? Et quamvis nonnulla sint, quæ pro Negat: adducantur sententiâ, affirmativam tamen veriorem judico, idque per *A. B. tit. 2. §. fin.* Nec obstat (1.) quod nemo sibi testis de habilitate esse queat *argum. l. un. C. ne quis in suâ causâ.* Respondeo enim *cum Nobiliss. atque Excell. Dn. Struvchio*, hoc eò pertinere, ne quis directò sibi ipsi præco & testis esse queat: Per indirectum autem fieri & relativè ad alterius sententiam,

in-

incivile non esse. Quid enim frequentiùs (*inquit*) quàm testimonium vitæ & morum ab alio impetratum, producere & eo niti? Ideoque distingvendum monet inter suffragium electivum nudum, & cum testimonio idoneitatis latum: Illud habere Electorem per A B. Hoc non habere posse *per d. l. in* directè: Sed per indirectum tamen ad vota antecedentia se referre tanquàm ad testimonia possit: Aliter respondet *Dn. Lim. lib. 2. c. 7. n. 8.* legem illam pertinere ad causas judiciales: hic autem nullum dari judicium, ergò nullum propriè judicem nullumq; testem. (: I.) Non Ob. *cap. per nostras X. de jure patron.* ubi Patronus qui jus præsentandi Clericum habet, non potest seipsum præsentare. Nam patroni præsentatio vertitur præcisè inter unum patronum & præsentandos: Ideoque si seipsum posset præsentare confunderetur respectus mutuus, qui necessariò duo numero distincta supposita requirit; At electio Regis Rom. non peragitur ab uno Electore, ideoq; etsi in uno respectus activus confunditur, manent tamen adhuc plures, in quibus relatio agentium superest.

§. 27. De publicatione (4.) votorum addo: Quod majoribus votis ita electus Rex Rom. postquam fuerit, vota majoris probationis caussa in literas EE. sigillis confirmatas referri soleant; *Springerus. p. m. 127.* Nonnunquam etiam Consiliarios quosdam EE. in conclavi ubi electio peracta, ut sint quasi testes secretæ electionis, vocari. Quo peracto ad altare accedentibus Electoribus, Moguntinus accersitâ nobilitate ac multitudine universâ, publicâ oratione renunciat Regem electum. Hic observetur, quod si præsens sit electus, in æde S. Bartholomæi sistatur.

MEMBRUM TERTIUM.

§. 1.

EXcussis nunc illis, quibus tàm antecedentia, quàm electionem concomitantia absolvuntur, hoc adhuc restat, ut in narratione eorum quæ electionem insequi solent, simus occupati. Refero idcirco inter consequentia electionem Regis Rom.: (1.) Privilegiorum confirmationem. (2.) Capitulationem

tionem Cæsaream, & denique (5) Coronationem. De singulis suo loco & ordine videbimus.

§. 2. Peractâ prædictâ modo electione, statim electus, priusquam in aliquibus aliis causis vel negotiis virtute sacri Imperii administret, universis & singulis Electoribus Ecclesiasticis & Secularibus, omnia ipsorum privilegia, jura dignitates, & quicquid ipsi ab imperio usque in diem electionis suæ obtinuerunt, absque ullâ morâ & contradictione confirmare & posteà Imperialibus Infulis coronatus innovare debet. A. B. Und dieweil von alter guter löblicher Gewonheit etc.

§. 3. Et quanquam in A. B. tantummodò fiat mentio confirmationis privilegiorum &c. Electoribus competentium, quod hanc electus in Regem Rom. peractâ electione statim debeat præstare: Verùm quæ ratio illius confirmationis est, eadem etiam militat pro confirmatione privilegiorum reliquorum Imperii statuum: Indè quòd in A. B., quæ potissimum Electoribus prospexit, omissum, reliquis Imperii statibus detrimento esse non potest, sed aliunde, ut ex Capitulationibus Impp. suppleri debet. Sic enim præstito juramento Carolus V. *art. 4.* Ferdinandus III. *art. 5.* Ferdinandus IV. *art. 5.* & Leopoldus Imperator modernus invictissimus. *art. 3.* promisit. Zum dritten sollen und wollen wir in allen Wegen die Teutsche Nation/ das Heil. Römische Reich/ und die Churfürsten als die vornehmsten Glieder/nacher Inhalt der Güldenen Bull/ sonderlich des dreizehenden Articuls/ wie andere Fürsten/ Prælaten/Graffen/ Herren und Stände/sambt der ohnmittelbahren freyen Reichs-Ritterschafft bey ihren Hoheiten/ Geist- und weltlichen Würden/Rechten/Gerechtigkeiten/Macht und Gewalt/ auch sonsten jedem nach seinem Stande und Wesen bleiben lassen/ ohn unser und männigliches Eintrag und Verhinderung/ und ohne der Churfürsten und Ständen vorhergehende Einrath- und Bewilligung/keinen Reichsstand der sessionem & votum in denen Reichs-Collegiis hergebracht hat/ darvon suspendiren oder ausschliessen/ darzu den Ständen sambt erstgedachter Reichs-Ritterschafft/ ihre Regalia und Obrigkeiten/ Freyheiten / Privilegien / Pfandschafften und Gerechtigkeiten/ auch Gebräuch und Gewohnheiten / so sie

bishero gehabt haben/ oder in übung gewesen seyn/ zu Wasser und zu
Lande auf gebührendes Ansuchen/ ohne einige Weigerung und Auf-
schub in guter beständiger Form/ confirmiren und bestätigen/ Sie
auch darbey als erwehlter Römischer König handhaben/ schützen
und schirmen/ und niemand einig Privilegium darwider ertheilen.

§. 4. Ex his quæ hactenus dicta sunt animadvertimus,
Collegio Electorali non solùm competere jus moderandi, &
supradictum modum absolvendi electionis negotium, sed
& electo Regi committendi Imperii potestatem, quæ imperii
commissio expeditur imprimis per contractum sive tracta-
tum cum electo Rege de formâ futuri imperii, quo id non ab-
solutè, sed restrictè sub certis pactionibus atque formulis,
quam Capitulationem dicimus, ei demandatur, sicque prius-
quàm planè recipiatur, præstito juramento de ejusmodi pa-
ctionibus constanter, firmiter & inviolabiliter servandis uni-
verso imperio obligatur, *Rumelin. ad A. B. p. 1. diss. 3 th. 17.*

§. 5. Capitulationis verò nomen peregrinæ originis
esse monstrat *Limn. in Proleg. ad Capit. Impp. Sect. 1. n. 1.* Et
Latinis quidem *capitulare* nihil aliud significare, quàm ca-
pitulum apponere, vel per capita distinguere, *id. tradit ib.* un-
de & *recapitulare* breviter quæ dicta sunt per capita recen-
sere, ac *capitulata scripta*, quæ per capita distincta. Italis ca-
pitulare esse *far conventioni*, pacto convenire. Gallis, *Capi-
tuler*, esse articulosè pacisci, ex æquo conditiones articulo-
sas ferre, conditiones petere aut postulare, conditiones ferre
& accipere. Hæc Gallos ab Italis ut & alia plura accepisse idem
refert. Cum verò ap. Veteres Latinos Capitulationis vox non
reperiatur, credibile sibi fieri, illam inter Italos demùm tempo-
re corruptæ linguæ natam fuisse & dehinc ab aliis susceptam,
etiam ab illis qui Latinitatem barbarismo auxerunt, scribit
Dn. Limn. d. loc. Mihi ab iis, quibus constat variis capitu-
lis, *ceu Dn. Limn. lib. 1. c. 12. num. 11.* denominata Capitulatio
videtur.

§. 6. Legis hujus imperii nostri fundamentalis, quam
nos Capitulationem appellamus æquipollentia *Dn. Limn. lau-
dat. loc.* refert nomina. Et leges quibus Regum ac Impp. po-
testas

testas certis limitibus fuit circumscripta, quas, ut Romani suas *Regeas*, ita majores nostri *Palatinas* vocasse. Sic in literis Electoris Saxoniæ tempore belli Germanici emissis, vocari quandoque *Obligationem Cæsaream* quandoque Franckfurtische *Obligation*, Franckfurtischer *Contract*, Franckfurtische Geschworne pacta, sibi verò aliquando placuisse eam vocare den Keyserlichen Articuls Brief. *cit lib 2c1 2 n.* 7. asserit.

§. 7. Et ut de definitione Capitulationis Reali quid addamus, varias invenire licet ejus descriptiones. *Dn. Reinkingio lib. 1.Cl 3 c 9.n. 2* Capitulationem per Legis Regiæ renovationem definire, vel magis describere placuit: Cui propterea, quod indubitatò de illa Lege, quâ omne suum imperium & potestatem Principi & in eum populus Romanus contulit, loquatur. Capitulatione autem non omnis potestas, sed limitata & restricta in Imperatorem transferatur, non assentimur. Ex modernis nonnemo Capitulationem describit, quod sit lex Imperii (fundamentalis) quâ Regimenta populi in Imperatorem designatum transferuntur, certis conditionibus sive capitulis: quam examinandam mihi haut sumo: Veritas tamen ejus facilè cuique attendenti, quod non sanciatur à subjecto potestatem legum ferendarum habente, patebit. In imperio enim nostro legem facit Imperator cum statibus, non Imperator facit, non status soli. Domino *Limnæo in annotam. ad Capitt. Impp. prolegom. foll. 5. n. 37.* moderna tempora respicienti, est à Sex (hodie 7.) Electoribus, electo Regi Romanorum saluris publicæ causa præscripta, & ab eodem recepta potestatis suæ, & administrationis imperii regula, quam vi promissionis factæ & juramenti præstiti, exactè & inviolabiliter observare tenetur.

§. 8. Qua verò ætate in imperio Capitulationes primitus coeperint dissentientibus doctiorum opinionibus obscurum redditur. Hortlederus. (*ap. Goldast. polit. Imp. part. 12. disc. 2. pag. 612.*) scribit, neminem esse qui hoc doceat, videri tamen sibi, hoc colligi posse ex Brunone Saxone; sub turbulento Henrici IV. imperio natam eam primum, deindè tractu temporis magis magisque auctam, increscente præsertim sub

... imponi. Verùm per capitulationem dare voluerint ... & postulari ...
... devenire tempore ... Sunt
ratio Regi imponi ... quod Regis ... juraminum facerunt ... fer-
ri Regie detrahitur, ... error eorundem ... redargui-
ad juramentum ... nihil Legi Regiae detrahitur, ... & ut ha-
proprium est, facere ... translatum sit, ... imperium inceperit, verisimile non
debet, quibus illis quae Regi ... sibi leges poni passum fuisse ... Carolina stirpe in
qui ad Carolum Magnum ... cum extincta Carolina stirpe in
multi jurisjurandi ... successioni substitui capit-
tur. Quinimò cum in Carolo ... electio successioni substitui capit-
reditarium ab ipso in posteros ... tempore Conradi I. datum fuisse.
esse, cum vel posteros de re sua ... videtur cum ... atque Excellentissimo Do-
Verisimilius igitur videtur ... Nobilissimo ... privatis non improbabilis
Ludovico Arnolphi filio electio ... Caroli V. temporibus Capitula-
initium Capitulationi tempore ... Hoc enim certum est in A.
Haec Arumaeus. Mihi cum ... Capitulationis, quam ut
Praeside in Lectionibus Branslachs ... non involvisset, si adsu-
videtur eorum sententia, qui Caroli V. ... hactenus vidit Capitula-
tionis originem acceptam ferunt. Hoc enim ...
Bulla planè non fieri mentionem Capitulationis ...
rem magni momenti silentii peplo non involvisset ... cum aliis Capitulatio-
isset, Imperator; Tam quoque nullus hactenus ... contrariari dicamus; Moventur
nes ante Carolum V. editas. ... ex quo approbatam esse
§. 9. Nihil autem causae est ut cum aliis Capitulatio- ... ab homine id limitari nec
nes legibus divinis contrariari dicamus; Moventur ... atque constat judicium
... 1. Sam. 8. vers. 11. ex quo approbatam esse ... non de jure ac privile-
... contendunt, ergò ab homine id limitari nec
... verum certum est atque constat judicium
... propositum, non de jure ac privile-
gio,

gio, sed de injuria ac tyrannide explicandum esse, ac Regis futuri mores ibi describi, non qui ipsum deceant sed qui Monarchis utplurimum sint familiares, *prout ex Joh. Brentzio ad d. cap. 1. Sam. 8. Luc. Osiandro in biblic. dict. c. 8. Buchanano de jure Regni apt Scotos. Marta in Tr. de Iudict. part. 1. c. 36 Besoldo in polit. c. 3. de polit. maj. scribit Dn. Carpzov. de leg. Reg. c. 11 sect. 5 n. 14.* Non enim Samuel ibi Regem instituit, sed populum alloquitur, & officium populi erga Regem docet; non quod pio Regi eâ Tyrannide in subditos suos grassari liceat, sed quod subditi Regem super se eligentes & dominium ipsi conferentes, jure talem Tyrannidem ferre debeant nec liceat eis resistere: Undè finis sermonis erat dehortatorius enumeratione malorum, & Dominum hæc dixisse putant ut deterreret populum à petendo Rege; Pii siquidem Regis officium longè aliter à Domino describitur *Deut 17.* Qvin si & illud veri Regis jus & officium, à que Deo confirmatum fuisset quod *1. Sam. 8* depingitur. Achab Rex Nabothi vineam jure ad se trahere potuisset, nec permutatione, venditione aut violentiâ ullâ opus fuisset, neque Achabus ob Nabothi vineam dereptam reprehensus & punitus fuisset *1. Reg. 21.* nec posteritas gravissimas facti illius poenas dedisset. *2 Reg 10.* Neque aliud innuit Sanctæ linguæ proprietas, vocabulum enim מִשְׁפָּט eo loco significat morem & consvetudinem, prout accipitur *1. Sam. 27. 11.* Et hoc erat judiciũ, hoc est, mos & consuetudo & ratio David omnibus diebus: *& 1. Sam. 2. 14.* hæc erat ratio filiorum Eli. hoc est. hæc erat prava consuetudo & quotidiana injuria. *Gen. 40. 13* Dabis calicem Pharao in manum ejus secundum judicium pristinum. hoc est, veterem consvetudinem. *2. Reg 17. 34.* usque in præsentem diem sequntur judicium (morem) pristinum. Denique si fortassis populo, Israëlitico propter speciale peccatum Lex Regia ad sevitutem â Deo posita fuisset, quid hoc ad nos, alios ve quos Leges forenses Judæorum non attingunt nec aliena noxa in consortium poenæ trahere debet! *Dn. Limn. in Capitt. Impp. proleg. sect. 2. n. 12.*

§. 10. Finis autem, ob quem Capitulatio introducta & in usu, est, ut illa limitetur potestas imperantis, & sit ei Regula an-

[illegible]

endi itaque quam amplexus sum affirmativa sententia tale
necto argumentum. Quam potestatem ante Capitulationem
Imperator non habuit, ipsi ei non potuit adimi aut minui
per Capitulationem. Atque potestatem quae Caesari dene-
gatur in Capitulatione non habuit ante Capitulationem. Er-
gò, per Capitulationem non potuit adimi vel minui. Mino-
rem probo; Quia stante Capitulatione habuisset plenissi-
mam & summam potestatem Imperator, jam in ipsius liberri-
mâ fuisset voluntate, utrum Capitulationi subscribere vellet,
nec ne! Tantum itaque abest, ut in Imperio nostro Majestatem
Capitulatione infirmari arbitremur, ut potius eadem tandem
firmari credamus. Conceditur enim imperii perfecta admi-
nistratio Imperatori demum post latam & datam Capitula-
tionem; ergò quam antecedit tollere non potest, at bene
cum modificatione transferre. *Dn. Limn. lib. 1. c. 12. n. 57.*

§. 11. Capitulationem hanc juramento à Rege Rom. con-
firmatam excipit ipse coronationis actus; cujus usus apud
Reges antiquissimus *2. Sam. 12. v. 30. 1. Chron. 13. v. 13.* Et qui-
dem Reges Tyrrhenorum usi sunt coronâ aureâ, sellâ ebur-
nâ, & sceptro in summitate aquilam habente *Keckerman. disp.*
[illegible] *concl. 12.* Jojada quoque constituto Rege Joas impo-
[illegible] diadema, & librum legis dedit in manibus tenendum,
[illegible] significabatur divina perfectio, per hunc verò
[illegible] custodia. *2. Chron. 23.* Sic Papa utitur Tya-

H ra

rā aurea cum triplici corona ex eo, quod à Constantino Asiæ, Africæ & Europæ Ecclesiarum caput præsensè sit constitutus, & ad declarandum extremæ potestatis signum, quam in cœlum, terram & infernum sibi vindicat. *Reinking lib. 1. cl. 3. c. 8. n. 5.* Hincq; coronæ coronationisq; usum ad Principes Romanos derivatum, adhuc hodiè usurpari, ex A B. *tit. 1.* §. Und nach dem Er mit Käyserlichem Insulen gekrönet / discimus.

§. 12. Est autem coronatio *secundum Rumelin. ad A. B. p. 3. diss. 6. th. 6.* nihil aliud quam congeries actuum solennium, quibus electio & commissio imperii quasi renovatur, ad authoritatem electo stabiliendam, & personam ejus omnibus & singulis notam faciendam.

§. 13. Dicitur *Congeries actuum solennium:* Absolvitur enim coronatio (1.) unctione. (2.) insignium traditione & (3.) juramenti præstatione duplici. Requiritur autem Unctio ideò, ut demonstretur Imperatorem validum & industrium in opere suo esse debere, & tamen simul levem, atque adeò contra frigus & venena id est, omnem externam vim munitum *Limn. lib. 2. c. 4. n. 13.* Antiquitatem verò hujus Unctionis perspicere licet ex sacrarum literarum codice, quo Regiæ consecrationis & sacerdotalis electionis signum habita fuit. Sic Saul à Samuele. *1. Reg. 9.* David à viris Judæ *2. Reg. 2.* Salomon à Nathane. *3. Reg. 1.* uncti fuêre. Perficitur autem unctio Regia ab Ecclesiasticis quibusdam, qui pectore & brachio dextro nudant Regem, illumq; in inferiorem Oratorii sedem ad altare deducunt, ubi flexis genibus acceptâ primùm à consecratore benedictione, oleo catechumenorum in vertice per formam crucis, intra scapulas, cervice, pectore, dextro brachio, intra manum & juncturam, & palma dextra ungitur, cuilibet unctioni his additis: *Ungo te in Regem oleo sanctificato in nomine Patris, Filii & Spir. Sancti:* musicis interim modulantibus illud: *Unxerunt Salomonem.* Peractâ unctione comitantur Regem in chori sacristiam Electores Ecclesiastici, & assistentes illi subtili gossyplo detergunt oleum: exuunt Regalem habitum (qui eo ipso Ecclesiæ donatus censetur, *attestante Noppio in Chron. Aquisgr. in Coronat. Caroli. V.*) vestiuntq;

Pon-

Pontificalibus illis, quæ Norimbergenses attulerunt, Dalmaticâ nimirum & Sandaliis *Dn. Sprenger. p. m. 197.*

§. 14. Ad insignium traditionem quod attinet. noto quod sint eorum quinque (1) Corona clausa quam imperialem vocant, ad differentiam apertæ, quæ Regalis appellatur: Sic Reges Daniæ & Bohemiæ utuntur coronâ apertâ, & merito cum sint Vasalli, nec absoluti & supremi domini; (2.) Gladius ab Angelo Carolo Magno traditus, index justitiæ & insigne superioris potestatis, ad quam significandam gladio cingebantur, qui eâ præditi. *Rom. 13. v. 4.* Sic videmus, *inquit, Camerar. cent 1 hor. succis. c. 76.* gladium evaginatum, qui in solennitatibus Imperatori & Regibus præfertur, indicare justitiam, ut terror sontibus incutiatur, & insontes sciant se sub protectione summi Magistratus ab injuriâ & vi tutos esse. (3.) Sceptrum, antiquissimum apud omnes gentes Regiæ dignitatis signum. *Carpz. de L. Reg. c. XI. Sect. X n. 37.* Regum Galliæ ut mentionem aliqualem injiciamus, eos duplici potissimum uti sceptro, *ex Limn. lib. 2. c. 4. n. 24.* constat, quorum unum lilia in summitate profert ad insignia regia spectans. alterum duobus cum pollice digitis erectis fidei signum exhibens, Gallis teste Limnæo vocatur, *la main de justice*, manus justitiæ. Hoc postremum cum inter cætera ornamenta Regia, Carolo IV. Imperatori per Galliam eunti, in fano S. Dionysii propter regia ornamenta nobilissimo, monstraretur, affirmareturq; eam manum ex unicornu factam, subjecit Imperator; Non potuisse ex aptiori materiâ manum justitiæ effingi, quæ pura omnisque veneni exors esse debeat, quemadmodum *ex Claudio Fauchet. lib. 12. antiq. Gallic. cap. 1.* prælaudatus refert Autor. (4.) Pomum aureum cui crux est superimposita, quo significatur auspiciis divinis Imperatorem esse dominû mundi. *Marquard Freher. ad Petrum de Andlo lib 2 c. 6* vel orbem à Christo in crucis virtute triumphatum esse. *Gretserus lib. 5. de sanct. cruce.* (5) Amictus qui Norimbergæ summâ cum Magistratus diligentiâ ac veneratione ab aliquot annis retrò in hunc usq. diem asservatur. *Vid. Hartm. Maurus de coronat. Caroli V. Imp. Goldast. in Polit. Imp. part. 3 diss. 3. p. 272.*

§. 15. Geminum autem præstare tenetur juramentum, primum, dum ante unctionem & coronationem à consecratore rogatus, An fidem Catholicam operibus justis servare, Ecclesiarum tutor & defensor existere, regnum efficaciter secundum justitiam defendere velit? an jura regni dispersa congregare, viduarum miserabiliumque personarum pius defensor & judex esse, Romano Pontifici debitam subjectionem exhibere velit? respondet, sic volo, & in quantum divino fultus fuero adjutorio, precibusque Christianorum fidelium adjutus valuero, omnia promissa fideliter adimplebo; Sic me Deus adjuvet & Sancti ejus. Alterum, dum expleta coronatione in hanc ferè sententiam Sacramentum præstat. Profiteor & promitto coram Deo & Angelis ejus leges servare, justitiam facere, jura regni conservare, debitumq; honorem Romano aliisque Pontificibus atque Vasallis exhibere, donata Ecclesiis conservare, Christo mihi præstante auxilium fortitudinem, decorem. *Dn Carpzov. d. loc. n. 31. & 33.*

§. 16. Præcedenti. §. *12* dixi, per coronationem, electionem & commissionem imperii quasi renovari, quod à vero nec abest. Rex siquidem Rom: solâ electione insecutâq; Capitulatione, absque coronatione plenissimum jus imperandi ac imperium administrandi consequitur per A. B. *tit. 2.* Et coronatio nihil novi juris electo tribuit, sed quod tributum est festivè magis, quàm de necessitate significat. *Reinking. lib. 1. Cl. 3. c. 8. n. 24.* Sic licet Gallorum Regi Archiepiscopus Remensis coronam imponet. *Sleid. lib. 39. comment.* nemini tamen dubium est, quin ante consecrationem Rex imperii possessione ac proprietate potiatur, non quidem hereditario aut paterno jure, multò minus etiam Pontificum aut Parium beneficio, sed Lege Regiâ, *inquit Bodinus* §. *de Rep: 9.* Sic Polonorum Regi Archiepiscopus Gnesnensis, Bohemorum Pragensis coronam imposuit; nemo tamen, ut opinor, adeò insulsus erit, qui Archiepiscopum Gnesnensem Regi Polonorum regiminis summam mediante coronatione conferre dicat.

§. 17.

§. 17. Et hoc inter Politicos & JCtos triplicem nimir. olim in usu fuisse Imperatoris coronationem, Germanicam nempe Lombardicam & Romanam expeditū est, (I.) vel ad indigitandum puritatē conscientiæ, quæ huic nostro competere debet, in quantū est Rex universi orbis, quæ designatur per coronam argenteam, (2.) virtutem, quæ per ferream adumbratur. (3.) Scientiam & prudentiam discernendi bonum à malo, quæ aurea significatur. *Myleus ad Rumelin p. 3. diss. 6. th. 7.* Vel (II) ad significandum triplex Imperatoris dominium in Asia sc. *l. ult. C. de temp. appell.* Africa *l. 1. ff. de off. Pref. Prat. Afr.* & Europa. *secundum Francisc. Zoannet. de Romano Imp. n. 241* Coronabantur enim primò Imperatores olim Mediolani in Lombardiâ ab Archiepiscopo Mediolanensi & declarabantur ita Reges in Italiâ. *Carol. Sigon. lib. 7. de regn. Ital. p. 176. & lib. 4. p. 89. lib. 8 p. 287.* Erat autem ferrea & propterea ipsis imponebatur, quia regnum Romanum ferri figura apud Danielem designabatur, *Alciat. de formâ imperii p. 116.* vel ut demonstretur majestas oneri conjuncta, *Sigon. d. loc.* Secundò coronabantur Reges Romæ ad altare in Ecclesiâ S. Petri aureâ coronâ, ad denotandam Imperatoris præcellentiam præ aliis Regibus, sicut aurum reliquis præcellit metallis, *Schneidewin. ad Proëm. Inst. n. 6.* Ast utraque hæc coronatio Lombardica & Romana in desuetudinem abiit: illa, quia nihil, vel parum juris ac potestatis in Italia hodiè competit Imperatori; ista, quod sanam ac frustraneam judicaverint Electores, quorum rescripti tenorem exhibet *Carpzovius de Leg. Reg. c. 2. sect. 9. n. 20.* Superest itaque tertia saltem coronatio, puta Germanica, quæ tamen & ipsa utpote ad solennitatem potiùs extrinsecam pertinens, magis honoris & celebritatis causa peragitur, quàm necessitatis essentialis, per rationem præced. §. assignatam.

§. 18. Materia autem hujus coronæ Germanicæ non est ferrum, prout falsò existimant *Schneidewinus d. loc. & Schönborn. 5. polit. 9.* Non argentum, ut alii volunt *cum Onuphrio Panvin. de Comit. Imp. c. 11. apud Goldast. in polit. Imp. p. 1. diss. 1.* quos & juris professores in Commentariis possim sequi, tra-

 dit.

dit Dn. *Carpz. de loc. n. 14.* Sed aurum. Ex puro puto enim auro fabrefactam esse coronam Caroli Magni Romanorum Regiùn Imperatorem promovendo imponi solitam, sic tamen, ut in ea veterum laudabilis parcitas satis eluceat, apparet ex *Hartman. Mauro de Coronat. Caroli V. apud Goldast d. Tr. part. 3 disc. 3. cui praeter testes oculares qualis est Hieronymus Balbus de coronat. cap. 21. apud Goldast. d. part. 3. disc. 2. ex sententia Limnaei lib. 2. cap. 4. num. 37. subscribunt Marquard. Freher. in not. ad Petr. de Andlo lib. 2. de Rom. Imp. cap. 6. Orlandus Malevolta in historia Senensi lib. 5. p. 1 pag 20.*

§ 19. Locum coronationis perpendens, non minorem circa eum, quam electionis locum deprehendo variationem Locum quidem ad perficiendam hanc coronationem determinatum novimus à Carolo IV. in *A.B. tit. 28, §. 5.* Civitatem Aquisgranensem, quamvis ipse non Aquisgrani sed Bonnæ propè Coloniam Agrippinæ fuerit coronatus cujus tamen sanctio postea ab Impp. religiosè observata fuit, in tantum, ut Carolus, V. coronandus in Imperatorem de peste Aquisgrani nonnihil grassante admonitus, per consiliarium suum responderit: Se antiqui moris respectum habere, constanterque decrevisse nullibi nisi in antiquâ Carolorum sede regni diadema assumere, non consultum esse ob levem momentaneamque causam ritum coronandi priscum adversus A. B. præscriptum novare. *Hartm. Maur. d. loc.* Sed nihilominus post tempora Coroli. V. à sanctione hâc A. Bullæ saepissimè recessum, aliisque in locis ex placito & conventione inter Regem & Archiprincipes Electores coronationem fuisse peractam, testantur exempla Ferdinandi I. & II. Maximiliani II. & Matthiæ, qui omnes Francofurti coronam susceperunt, nec non Rudolphi II. Ferdinandi III. & IV. Ratisbonæ coronatorum. Dati tamen sunt interea civitati Aquisgranensi reversales de non præjudicando illorum privilegiis. Et hodiè vel maximè in ibi locorum haud celebratur, cum civitas fere tota incendio deflagrarit. Et quamvis in novissima Leopoldi Capitulatione mentio fiat de coronatione Coloniæ habendâ, attamen super eo dispensatum & ad parcendum majoribus sumptibus

p:ibus Francofurti consentientibus Electoribus celebrata est *Dn. Sprenger. p. m. 276*

§. 20. Eandemque circa personam coronantis variationem produnt historicorum scripta. Et olim quidem hanc coronationem ad certum aliquem ex Electoribus haut pertinuisse probabile est. postea verò jus eandem peragendi ad Moguntinum tempore Ottonis I. pervenisse, apudque eundem permansisse usque ad Conradum II. inclusivè ex probatissimis auctoribus constat. *vid. VVittichind. lib. 2. de reb. gest. Sax in pr. Otto Fresing. lib. 6. c. 19.* Deindè verò Henricus III. per Pelegrinum Archiepiscopum Coloniensem coronatus, *Crantz. lib. 3. c. 10* simulque filius ejus per Hermannum Coloniensem, *Lambertus Schaffnaburg. In Anno 1054* tum quia major claritas in Coliniensi quam Lupoldo Moguntino, tum quia consecratio Aquisgrani intra ipsius dioecesin celebranda erat. Quæ posterior ratio tam prægnas ac efficax subsequentibus seculis visa, ut jus hoc coronandi penes Coloniensem immutabiliter permanserit. *Cosnerus in fin. Orat. de Ottone III.* Idque majoris certitudinis gratiâ Coloniensi à Carolo, IV. in *A. B. tit. 4. §. 3.* confirmatum fuerit. Sed dignitas hæc subsequenti tempore ad alios quoque EE. Ecclesiasticos usu & observantia promanavit; Non solum enim Archiepiscopus Moguntinus in Coronatione Rudolphi II. Matthiæ (quod non locus Coronationis effecit ut arbitratur *Limn. lib 2 c. 4. n. 11.* Sed inhabilitas Coloniensis qui nondum pallium à Pontifice redemtum tenebat, sine quo ea, quæ sunt ordinis ut unctio & coronatio; non possunt ab Archiepiscopis peragi) Ferdinandi III. consecratoris officium sustinuit, sed & Rudolpho II. tres EE. Moguntinus, Coloniensis & Trevirensis conjunctim, uti & Ferdinando III. Moguntinus & Coloniensis simul coronam imposuerunt. *Carpz. de Leg. R. cap. 11. sect. 10. n. 23.*

§ 21. Hodiè consecratio alternatur extra dioecesin Coloniensem & Moguntinam inter Archiepiscopos Moguntinũ & Coloniensem. Si in Moguntina dioecesi consecratio & coronatio celebratur, Moguntino competit, si in Coloniensi, Co

loni-

lonienſis conſecrat, extra utramque alternant, quod ſubjecta docet Tranſactio.

Demnach zwiſchen dem Hochwürdigſten auch Durchläuchtigſten Fürſten und Herrn/ Herrn Johan Philippen Ertzbiſchofſen zu Mäyntz etc. ſo dan Herrn Maximilian Heinrichen Ertzbiſchoffen zu Cölln etc. ſeithero ſich umb deßwillen Irrung und ſtreit erhalten/ daß Ihr Churfürſtliche Durchl. zu Cöllen die Crönung eines Erwehlten Römiſchen Königes Ihro und dero nachkommen am Ertzſtifft Cöllen allein/ und zwar nicht nur zu Aachen und in dero Cölniſchen Ertzbiſchöfflichen Provintzen/ ſondern auch durchgehendes im gantzen Heilgen Reich Teütſcher Nation ohne unterſcheid Krafft zu ſolchem ende angezogener Güldenen Bull Käyſer Carls des Vierten zueignen/ hergegen aber Ihre Churfürſtliche Gnaden zu Mäyntz der Güldenen Bull nach/ die Stadt Aachen zwar Ihre Churfürſtliche Durchl. und dem Ertzſtifft Cölln geſtehen/ Ihro doch und dero nachkommen am Ertzſtifft Mäyntz/ alle übrige Ohrt des Heiligen Reichs Teütſcher Nation Krafft für ſich angezogenen alten herkommens und poſſes attribuiren wollen. Als haben beyderſeits Höchſtgedachte Ihre Churfürſtliche Gn. Gn. und D. D. zu Mäyntz und Cölln/ für ſich und Ihre nachkommen an dero Ertzſtifften zuforderſt Gott zu Ehren/ dem Vatter-Land und dero Ertzſtiffteru-Land und Leüten zum beſten nach Reiffer ſachen vorbedacht ſich in der güte einmütig und fre Bruderlich verglichen/ wie folget.

1. Wollen Ihre Churfürſtliche Gn. zu Mäyntz und dero nachkommenen am Ertzſtifft Mäyntz zu fortpflantzung beſtändigen wohlvornehmens/ Güter correſpodens und Freindſchafft/ wañ die quæſtio, ob die Crönung an einem andern alß in der Güldenen Bull beſtimten orth verrichtet werden ſoll etc. vorkombt/ ſich nicht allein mit Ihrer Churfürſtlichen Durchl. zu Cöln und dero nachkommen am Ertzſtifft Cölln einſtimmig erklären/ ſondern auch dahin bemühen und vermittelen helffen/ damit die beſagte quæſtio in Churfürſtlichen Collegio bey überlegung der Capitulation und vor der Wahl jedesmahl vorgenommen und erörtert/ und die Crönung zu Aachen/ Werckſtellig gemachet werde niſi impedimentum le-

giti.

gitimum obviaverit, wie die Güldene Bull selbst redet *tit. 25. vel 28. §. invenimus &c.*

2. Daß bey den Ihren Churfürstlichen Gn. Gn. und Durchl. Durchl. zu Mäyntz und Cölln/ die Würde und das Ampt zu krönen in Ihren Ertzbisthumben undisputirlich/ und zwar jedem in seinem Ertzbisthumb und seiner propria diœceß allezeit allein und privatim zukommen solle.

3. Da aber ausserhalb dieser beiden obgedachten Ertzbisthumen Mäyntz und Cölln die Crönung in einigen deren unterhabenden suffraganiaten oder in andern ausser der Ertzbischöfflichen Mäyntz und Cöllnischen Provincien gelegenen Ertz- und bisthumben geschehen würde/ alsdann soll dieselbe alternative von beyden Herren Churfürsten Mäyntz und Cölln verrichtet/ und also ausser Aachen und den von beyden Herrn Churfürsten/ sich vorbehaltenen ihren eigenen diœcesen und Ertzbisthumben im gantzen Heiligen Reich zwischen Ihnen der Crönung halben eine durchgehende Gleichheit ins künfftig gehalten werden.

4. Dafern die Crönung ausserhalb denen Mäyntz- und Cöllnischen Ertzbisthumben/ es seye inner oder ausserhalb beyderseits Provincen vorgenommen werden solte: Alsdann solle bey obermelter alteration Ihre Churfürstliche Gn. zu Mäyntz/ zu mehrer bezeugung Ihrer treuen freundBrüderlichen affection, nicht allein sich freywillig erklähret/ sondern danebenst auch des erbietens seyn/ bey nähester Wahl und deren Capitulation dahin best möglichst zu cooperiren, damit die itzt bevorstehende Crönung in der Stadt Cölln (weil etwan wegen des kurtz hiebevorn zu Aachen vorgangenen Brandschadens der Accommodation halber daselbsten es unbequem fallen dürffte) verrichtet werden möge.

5. Solle dieser Vergleich nicht allein von beyden Herren Churfürsten unterschrieben/ sondern auch von beyden Thum-Capitulen zu Mäyntz und Cölln mitbewilliget/ und zu ewigen Tagen hierauff einmütiglich/ fest und unverbrechlich gehalten/ auch andere explicationes, extensiones oder limitirungen/ darin keines weges zugelassen/ viel weniger das geringste sonsten dargegen attendiret werden/ dessen allen zu uhrkund haben beyde Höchstgedachte Ihre Churfürstliche Gn. Gn. und D. D. Mäyntz und Cölln/ etc. Geschehen den 15 Junii Anno 1657.

§. 12. Illud & hic notandum quod absolutâ coronatione sequatur continuatio Missæ, legatur Evangelium, Musica suum præstet debitum, Capellani cantent Symbolum apostolicum, & organa offertorium celebrent, dum Imperator offert & Sacramentum sub unâ percipit: Quibus finitis præcedit consecrator sequuntur duo reliqui Ecclesiastici Electores, seculares præcedunt, Imperator conscendit solium Imperiale ad meridiem loco Sellæ Aquisgranensis erectû, ibi à consecratore hisce inthronizatur: *Sta & retine locum Regium quem non hereditario jure, nec paternâ successione, sed Principum electione in Regno Alemanniæ tibi noscas delegatum*: Sedet Imperator gratulatur Moguntinus El. nomine totius Collegii, seque suosque commendat; Descendunt Ecclesiastici in chorum, ut Pontificialia Electorali habitu mutent, manent à dextero latere stantes seculares Electores tecto capite, aspiciendo qualiter Caroli M. sive Noribergensi s. Aquensi equites ereet Inperator, quorum nomina ut adveniant leguntur, qui ubi ad solium veniunt genibus flexis advoluntur, vultu in terram verso, Imperator tergum gladio tangit, continuat interim chorus, *Te Deum laudamus*: Equitibus creatis derscendit suumq; ante altare solium petit. Adveniunt duo Canonici Aquisgranenses unus tenet Evangelium, alter S. Stephani capsulam, osculatur Rex illud, & super hâc juramentum de servandis Canonicorum Aquisgranensium privilegiis præstat, simulque de receptione in Canonicum gratias agit. Recipitur autem in Canonicum Ecclesiæ Beatæ virginis.

§. 13. Omnibus hisce peractis secedit Imperator in chorum, deponit Dalmaticam & Sandalia, retinens coronam & pallium, exit Ecclesiam, tunc nec Imperator, nec Electores equitant, omnes pedibus incedunt, sunt ab utroque armati cives latere, comitantur à latere stipatores bipenniferi: Præcedunt 1. Executores quos Reichs-Profossen appellant. 2. Satellites, servitores Consiliariorum, Comitum, Nobilium 3. Nobiles Electorum pueri 4. Imperatorii nobiles pueri &c. Ordine à Sprengero relato, *quem in p. 179. vide*. Ubi venerunt in Curiâ in sua abeunt conclavia singuli, ibi depositâ lassitudine re-

ne redeunt occupando fenestras, Imperator solus unam occu-
pat, reliqui ordine sedent, postquam prospectant, ordiuntur
ceremonias. Conscendit equum Elector Saxoniæ in curiâ, fer-
tur indè cursu in avenam positam ante culinam postquam mo-
dium argenteum implevit,& bacillo mensuravit, dat vice Ma-
reschallo, illum rursus evacuat, evacuatum cum bacillo &
equo sibi vendicat, venit postea Elector Bavariæ sive Vicarius
Comes de Zeil, equitans in culinam, ibi patinam argenteam
sumit, & frusto bovis assati impleri jubet, impletam portat in
Curiam ubi expectat cum vice Mareschallus & cum baculo
prævit. Positâ patinâ in mensa Imperatoris, venit Brandebur-
gensis Elector sive Vicarius ejus Comes de Hohenzollern/ it si-
militer in culinam, indè malluvium argenteum cum gutturio
portat, idque in atrio majori ad lavandum Imparatoriæ ma-
jestati præbet, tenent reliqui seculares mantile: Uterque vi-
carius instrumenta officii, malluvium nimirum cum gutturio
hic, & ille patinam argenteam cum equis sibi vendicat. Post-
hæc Elector Palatinus sive vicarius de Sinzendorf missilia
spargit, aureas & argenteas monetas cum effigie Imperatoris
& anno coronationis jacit, vicarius partem monetarum cum
equo pari cum coeteris jure habet. Notabilis autem inter ce-
dit differentia inter Electores & eorum Vicarios, illi enim
intra, hi extra curiam equos conscendunt. His ad finem de-
ductis ferunt fercula Comites Imperii, sedet ad mensam Im-
perator, accedunt interim Ecclesiastici E. E. interque illos
consecratione antiquior benedictionem dat, quâ datâ, si in
Moguntini diœcesi est in medio procedit, à latere reliqui, por-
tant super bacillo argentea insignia, illaq; ante Imperatorem
in mensâ ponunt, quæ quamprimùm Imperator cum pro-
missione servandorum privilegiorum Moguntino reddit, qui
olim hæc collo portavit. Et antiquitus Pincerna de Limpurg
ex scypho argenteo prælibavit, & quoad bibendum Cæsari
dedit; ex antiquâ consuetudine scyphum sibi vendicans:
Fluit sedente Imperatore ad mensam rubrum albumq; vinum
per aliquos horas, jaciunt pistores ex infimâ culinæ parte pa-
nem

nem similagineum. Reliqui Electores peractis officiis ab omnibus Electoribus suas mensas occupant, quæ ita paratæ sunt, ut ex A. B. sex, ex moderna consuetudine tribus pedibus Imperatoria. Reginæ verò, si adest, ex præscripto A. B. tribus, ex observantia verò uno pede sint minùs elevatæ, & Electorum mensæ uno vel duobus pedibus altius, quàm Principum tabulæ sunt locatæ. Convivantes omnes impensis Imperatoris, nisi quod suppellex argentea Electorum propria sit, reliqua subministrat Camera Imperatoria. A dextero latere conspiciuntur Moguntina, Bohemica, Bavarica, Brandeburgensis: à sinistro sunt Coloniensis, Saxonica, Palatina, è facie Imperatoris Trevirensis: Si qui Principes adsunt & eorum mensa paratur, pede Electorum tabulis bassior in eodem cœnaculo. Dum accumbunt aperto omnes capite, ipse etiam Imperator sedet, nisi commoditas aliud suaserit, quo communiter ad Imperatorem reflectunt. Principes nunquam tegunt in Imperatoris præsentiâ; Quatuor civitates Norimberga, Aquisgranum, Colonia, Francofurtum in separato primo prandent conclavi, singulæ singulas suas mensas habent, stant à dextro Aquisgranensis, Norimbergensis, à sinistro Coloniensis, Francofurtana. Convivio peracto, comitatu & ordine, quo S. reassumptis insignibus comitantur in Palatium & usque ad conclave, Imperatorem, dein insignia si antiqua Norimbergensia sunt, ibi linquunt, si alia sunt suis vicariis custodienda, tradunt. Gratias agit Imperator datâ abeundi licentiâ; abeunt: Conclusa res est, meditantur singuli discessum, partim ante Imperatoris abitum, partim post discedunt, nec tum civitas, sicuti ante electionem Electores, sed solùm conducit Imperatorem, qui in abitu solus in carruca cum præfecto stabuli, cujus hoc est privilegium in itinere apud Imperatorem, tecto capite sedere, & aliàs à latere currus ire conspicitur.

§. 24. Sunt hæc illa, quæ pro ratione temporis de Electione Regis Romanorum sub disputationis incudem revocare volui: Cum verò ut cum *Warem. ab Ehrenberg. de fœderib. lib. 1. c. 1. n. 51.* concludam, admodum angusta sit nostri ingenii

nii, ſcientiæ & cognitionis vena niſi aliorum traditionibus veluti multiplici lucernarum appoſitione juvetur, idcircò non nunquam aliorum expoſitionibus & opinionibus, quibus regitur mundus uſus ſui, quapropter minimè plagiarium me hæc qui leges vocitabis candide Lector.

TEIMINALIA ITAQ; SUNTO
&
SOLA SOLI SOLISQ; DEO SIT
GLORIA SOLI.

COROLLARIA.

1. *Imperium noſtrum adhuc hodiè rectè indigitatur Romanum.*
2. *Nec minus rectè vocatur Sacrum.*
3. *Papæ in Imperatorem noſtrum juris nihil competit nec ipſi in temporalibus ſubeſt.*
4. *Germanus æque is dicendus qui patre vel avo Germano, licet extra Germaniam natus.*
5. *Princeps Anteceſſoris ſui facta, cæteris paribus, præſtare tenetur.*
6. *Inter Comitem & Baronem nonnulli nullam agnoſcunt differentiam, cum tamen revera intercedat.*
7. *Palatino olim vi A. Bullæ ſpecialiter tributum ut judex Imperatoris ſit conſtitutus.*
8. *Princeps Nundinas Civitati alicui conceſſas pro lubitu revocare nequit,*

9. *Imperator Auream Bullam solus abrogare non potest.*

10. *Jus belligerandi hodie inter Imperatorem & Imperii status est divisum.*

11. *Justum est bellum quod adversus Turcam utpote communem infensissimumque nostrum hostem suscipitur.*

12. *Injuriosi sunt in sexum fœmineum, qui fœminas homines haud esse contendunt.*

13. *A Collectis Turcicis Imperator nemini potest præstare immunitatem.*

14. *Jus Nobilitandi soli Imperatori ut & Domui Austriacæ ex speciali concessione competit.*

15. *Q. Num à cive s. subdito ratione bonorum à se possessorum, sive ea sint immobilia, sive mobilia, sive se moventia, e. g. pecora, alibi tamen quàm in loco domicilii detentorum, à Magistratu illius domicilii Collecta possit exigi? N.*

Pereximio atque Politissimo

DN. GEORGIO Neumann/

J. U. Cult. strenuo,
de Regis Romanorum electione
publicè disputaturo,

S. P. D.

Augusti fiat qui ritè electio Monstras:
TE, precor, ut Themis hinc eligat alma suum.

benevolentiori affectui testando add.

Joh. Ern. Gerhardus, SS. Th. D. & P. P.

O Sor desidiæ, sic irrequiete labore
Continuas curas, opponis fortia rebus
Pectora, Teque *Virum*, *Logogripho* Judice, præstas.
Ingenium dum promptum & alacre exporrigis ausû
Laudando. Sic nostra Themis dictante Brabeuta
(Me sponsore) Tibi netam ex bombyce Tiaram
Conferet, Urge! Artes, non solos æstimat Annos.

Per-Eximio Domino
Auctori gratulat.

JOHANN-VOLK. Bechmann/D.
& PRÆSES.

WIr fallen leicht dahin; Es ist im Nu geschehen/
Drüm mus die Faust uns wieder lebend machen/
So fahr nur fort/ und sollt gleich alles krachen/
So wird man dich hernach gleich todt und lebend sehn.

Von Wittenberg aus schrieb solches dem Bruder

Joachim Neumann.

F I N I S.

ERRATA.

In membro 1. §. 1. *lin* 6. *legatur*, idcirco. *in* §. 2. *l*. 8. *leg*. ad. *in* §. 3. *l*. 5. *leg*. conductus. *in* §. 7. *l*. 2. *leg* negligens. *in ejusd*. §. *lin*. 4. *del*. necessario & *leg*. nostro. *in ejusd* §. 7. *l*. *ult*. *pro* & ir. *leg* thes. 12. *in* §. 9 *lin*. 8. *leg*. decautatissimus *in* §. 12. *lin*. 1. *deleatur*, prius. *in* §. 14 *lin*. 5 *pro* Nobltss *leg*. Nobiliss. *in eod*. §. 14 *l* 23 *pro* vestitum *leg*. vestium. *in* §. 16. *l*. 12. *leg*. in. *in eod* §. 16. *l* 19. *pro* Broh. *leg*. Boh. *in* §. 19. *pro* Princeps *leg*. Principes. *in* § 32. *l* 13. *pro* nomen *leg*. Komen. *in* §. 37. *lin*. 10. *pro minusculo* s. *substituatur* S. *ausus*.